

A hatóság elleni erőszak.

Azt mondja a falusi asszony: «Fiamnak mondom, a menyem is értsen róla.» Ez azt teszi, hogy a menyé dolgában lát hibát, de azt nem akarja egyenesen figyelmeztetni, hanem a saját fiának mondja azokat, a miket a menyének szeretne mondani.

Ilyenformán vagyok én most, mikor egy olyan ítélet akad a kezembe, a mely nagyon is alkalmas arra, hogy olvassák el azok, a kik a más kárán akarnak tanulni.

Ez az ítélet egy csendőr ellen elkövetett hatóság elleni erőszokról szól s a csendőr kudarczával végződött be.

Nem mondom meg, kiről van szó és hol történt. A csendőr felettes hatósága úgysis tudja.

De hogy ennek az ítéletnek a létezését senki kétségbe ne vonhassa: annyit elárulok, hogy a kir. Curia levéltárában 1905. évi október hó 24-ikéről 9071. B. sz. a. felfalálható. Az eset a következő volt:

Egy csendőr csirkelepási ügyben nyomozván, a községi bíró és kis-bíró kíséretében elment Vas házához s ott azzal kezdte a beszédet: «Hol van az a jó csirkepecsenye?» Erre Vas azt felelte: «Keresse!» — Vasné pedig a tűzhelyről a paszulyos fazekat a földre tette, s mert Vas elkezdte azt kavargatni s a csendőr ismételt

felszólítására sem indult a lopott csirke keresésére, a csendőr e kihívó magaviselet miatt felingerülve, azzal a kezével, a melyikben fegyvere volt, Vas mellbe lökte, úgy, hogy ez a falnak tántorodott s a fegyver szuronya a falról egy tányért leütött. Vas a tányér árát követelte, a csendőr pedig felhívta őt, hogy kezét tegye össze, mert meg akarja bilincselni. Vas nem tette, ekkor felhívta a csendőr, hogy menjen vele a községházához. Vas nem engedelmeskedett, sőt midőn azt látta, hogy a csendőr a kardja után nyul, megkapta a fegyvert, huzalkodtak a fegyveren és kikerültek az udvarra, miközben Vas az öklével, Vasné pedig egy hurkatöltő fával ütötte a csendőrt, úgy hogy ezt a vér elborította. A csendőr ilyen állapotában a fegyvert Vas kezéből kiragadva, a fegyvert az utcára kidobta s ő maga is távozott. De csakhamar visszatért csendőrtársával s ott maradt kardját követelte, de mert ezt Vas visszaadni nem akarta, fegyverével a karjába lött, mire kardját visszakapta. A csendőr sérelmei nyolcz napon túl, de husz napon belül gyógyultak meg.

Ez volt a bíróilag bizonyítottnak vett tényállás, a melyet mind a három bíróság elfogadott.

A kir. ügyész hatóság elleni erőszak büntette és sulyos testi sértés vétsége miatt emelt vádat Vas és neje ellen.

Mert: «A hatóság elleni erőszak büntetettét követi el és három évig terjedő börtönnel büntetendő: a ki valamely hatóságnak küldöttségét, választmányát, bizottságát, hivatalnokát, vagy más közegét, vagy a küldöttség, választmány, bizottság valamely tagját, vagy közegét, a törvény vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában erőszak vagy veszélyes fenyegetés által akadályozza vagy

valamely intézkedésre kényszeríti, vagy pedig hivatalos eljárása alatt tetteleg bánalmazza. Ugyanezen büntetés alkalmazandó, ha a cselekmény a fennebb megjelölt testületek, vagy személyek védelmére rendelt, vagy megjelölt személyek ellen követetik el.» (1878. évi V. t.-cz. 165. §.)

Azt önök tudják, hogy hatósági közegek elnevezése alatt érteni kell: a nyilvánosan felállított katonai és polgári őröket, a vaspályák és távirdek felügyelő és kezelő személyzetét, a rendőrségi személyzetet, idezámítva a csószöket vagy mezőőröket, az erdő-, folyam-, gátőröket, vadászati felügyelőket. (Büntető tvkönyv 166. §.)

Le ide kell sorolni a közadók kezelésével, kivetésével, beszédésével vagy behajtásával foglalkozó állami, törvényhatósági, városi vagy községi közegeket (1883. évi XLIV. törvénycikk 97. §.), a dohánytermelés, kezelés vagy elárusítás ellenőrzésével megbízott pénzügyi, vagy más hatósági közegeket, vagy kirendelteteket (1887. évi XLIV. t.-cz. 13. §.), valamint az állami és törvényhatósági utmestereket, utbiztosokat és utkaparókat. (1890. I. t.-cz. 149. §.)

A hatóság elleni erőszakról szóló törvény (Btk. 165. §.) «veszélyes fenyegetést» is említi.

Milyen ez a veszélyes fenyegetés?

Megfelel reá a törvény, midőn kimondja:

«Veszélyes fenyegetésnek tekintendő valamely büntett vagy vétség elkövetésével való olyan fenyegetés, mely a fenforgó körülményeknél fogva alkalmas arra, hogy a fenyegetett személyben a veszély közvetlen bekövetkezése iránt alapos félelmet gerjesszen.» (Büntető-törvénykönyv 167. §.)

Ha a fenyegetést eszélyes fellépéssel meg lehetett volna szüntetni, vagy ha azt a hivatalos közeg figyelembe nem veszi, nem vehető veszélyes fenyegetésnek. A szóbeli fenyegetés képezhet közcsend elleni kihágást. (Kbtkv. 41. §.) Pofonütéssel való fenyegetés: hatóság elleni kihágást képez. (Kbtkv. 46. §.)

A felhozott esetben nem veszélyes fenyegetés, hanem tettelegesség, szándékos testi sértés forgott fenn, mert a csendőr husz napot túl nem haladó, de nyolcz napnál tovább tartó testi sértést szenvedett, melyre azt mondja a törvény:

«A ki másnak testét szándékosan, de ölési szándék nélkül bánalmazza, vagy egészségét sérti, ha az ez által okozott sérülés, betegség vagy elmekór husz napnál tovább tartott: a súlyos testi sértés büntetett; ha husz napot túl nem haladott, de nyolcz napnál tovább tartott: a súlyos testi sértés vétségét; ha pedig nyolcz napnál tovább nem tartott: a könnyű testi sértés vétségét követi el. (Btkv. 301. §.)

Az elmondottakból nyilvánvaló, hogy a jelen esetben a csendőr egy lopás nyomozása céljából jelent meg a Vas és neje házánál községi előljárási tagok kíséretében, — a házkutatást az ellentállás miatt nem tudta teljesíteni, — eljárása közben rajta súlyos testi sértés ejtetett.

És mit gondolnak: mily büntetést kapott Vas és Vasné?

Az első bíróság csupán a súlyos testi sértés vétségében találta bűnösnek, a hatóság elleni erőszak vádjától felmentette őket, — a kir. ítélőtábla és kir. Curia pedig mindkét vád alól felmentette.

Miért mentette fel?

Vesse emlékezetébe mindenki a felmentés indokolását, mely a következő:

«A törvényszék bizonyítva nem látta, hogy vádlottak sértettet, a házkutatásban akadályozták, vagy vele szemben kihívó magaviseletet tanúsítottak volna, miután a sértett helytelen fellépésével szemben ők hasonló modort tanúsítottak, vagy midőn a tényér leütése folytán Vas sértő szavaiból kifolyólag a sértett őt megbilincselni akarta, a mely jogtalan eljárásával szemben az engedelmisséget megtagadta.»

A kir. tábla azt állapította meg, hogy a csendőri utasítás megszegésével járt el akkor, a mikor a büncselekmény nyomozása czéljából egyedül jelent meg a vádlottak házában, továbbá szabálytalanul járt el abban is, hogy Vas a község házára felmenetelre való előzetes felhívás nélkül megbilincselni akarta, — végül azért, hogy vádlott az eltört tényérja árának megtérítését követelte, úgy mellbe lökte, hogy vádlott a falig hátrált s mert a tényállás szerint sértett csendőri hivatalos eljárása szabálytalanul lévén tekintendő, más részről pedig vádlottnak előzetes és jogtalan bántalmazásával szemben, ennek és feleségének védekezése kétségtelenül jogos lévén, abban a vádbeli tettekben, hogy sértettet hivatalos eljárásában tetteges bántalmazással akadályozták: büntetendő cselekmény tényálladéka nem foglaltatik.» — A súlyos testi sértés vétségének vádjá alól a jogos védelem (Btkv. 79. §.) alapján azért mentette fel vádlottakat, mert: «sértett ama jogtalan és veszélyes támadásával szemben, hogy vádlottakra jogtalanul szuronyt szegezett, nevezett vádlott részéről a tetteges ellenszegülésre és sértett bántalmazására, valamint a

Vasné által véghez vitt bántalmazásra a Vast fenyegető közvetlen és jogtalan megtámadás elhárítására szükség volt.»

A kir. Curia a tábla ítéletét helyben hagyta.

Az ítélet tehát a csendőr teljes kudarczával végződött.

Nekem nincs jogom megjegyzéseket tenni az ítéletekre s arra, hogy a csendőr fellépése és eljárása a szolgálati szabályoknak megfelelt-e, — de helyesnek tartottam ezt önöknek tudomására hozni figyelembe vétel végett.

Mert nem egyedül áll ez a felmentő ítélet.

Ime! olvassák a következő bírói ítéleteket:

«A mást jogtalanul bántalmazó hatósági közeg bántalmazása nem képez hatóság elleni erőszakot.

Ha a hatósági közeg törvényellenesen jár el: az ellenszegülés nem büntethető.

A hivatalos hatáskörét túllépő hatósági közeg e közbeni bántalmazása nem hatóság elleni erőszak.

Ha a közhivatalnok nem a hatásköréhez tartozó ügyben jár el: ellene hatóság elleni erőszak el nem követhető.

Mezei csősz megütése, ki tilalomsértés nélkül zálogol, nem büntethető.

Pandur visszaütése, ki puskatussal előbb ütötte meg a vádlottat, — bántalmazást kezdő hatósági közeg megütése nem büntethető.

Rendőr megütése, ki a vádlottat kardlappal ütögette, nem büntethető.

Felmentetett a vádlott, midőn megütötte az ő házában kellő ok nélkül megjelenő s onnan távozni nem akaró rendőrt.

Passiv ellenállás a parancs nem teljesítése által, nem képez hatóság elleni erőszakot.»

Elég ennyi példának a bírói gyakorlatból . . .

Azt mondja a példabeszéd: «A magyar ember saját kárán tanul.» Én meg azzal végzem: a ki a fentiek felett gondolkodik, könnyen tanulhat a más kárán. Tanuljon is.

Az élelmi vagy élvezeti cikkk.

Az általam nagyrabecsült s a közbiztonság fentartása szempontjából mindenki által tiszteletet és elismerést érdemlő esendőrök közül egy földim levélben azt a kérdést intézte hozzám, hogy mi különbség van a *tulajdon elleni kihágás* és a *lopás* között?

Szívesen válaszolok neki is — bárkinek is — hozzám intézett kérdésére, ha tudok. Hiszen azért élünk az emberi társadalomban, azért a szeretet az alapja és öröme a mi világunknak, hogy egymást kölcsönösen támogassuk.

És mennyivel édesebb kötelességünk ez akkor, midőn az igazság felé igyekszünk!

Az én földim által feltett kérdés nem tartozik a leg-egyszerűbbek közé, habár annak látszik.

Könnyen sérthet az, a ki épen a sérelmet akarja meggyógyítani, — könnyen átléphet a keskeny mesgyén a tilosba, a mikor rosszat tesz, habár jót akar.

E kérdés szembe állítja a jogot a kötelességgel s ha nem vigyázunk kellő módon, jogtalanságot követünk el, mikor kötelességet akarunk teljesíteni.

A magánvád áll szemben a közváddal. A ki nem látja világosan a kettő közötti határt: vagy jogsértést követ el, vagy kötelességmulasztást. Egyaránt veszedelmes mind

a kettő. Mert ott van a csendőrségi *«Szolgálati Utasítás»* 97. és 98. §-a: az első szerint mihelyt a csendőség valamely nem csupán magánvádra üldözhető büncselekményről értesül, köteles a szükséges nyomozást hivatalból haladék nélkül teljesíteni, — a második szerint csak a jogositott indítványára teljesíthető a nyomozás.

Vigyázni kell tehát a csendőrnek, hogy se egyik, se másik hiába ne essék; ne mulasztja el a hivatalból üldözendő büncselekmények nyomozását és ne avatkozzék a magánvádra üldözendő büncselekményekbe felhatalmazás nélkül.

Pedig ez könnyen megtörténhetik a tulajdon elleni kihágás és a tulajdonképeni lopás határainak világos ismerete nélkül.

Mert a tulajdon elleni kihágás és a lopás együtt olyan rokonságban állanak, mint a féltestvérek: egy apától, de különböző anyától származnak.

Lopás mindkettő, ismertető jele mindkettőnek ugyanaz, t. i. az idegen ingó dolognak a más birtokából vagy birtalából elvétele, annak bejegyzése nélkül, jogtalan eltulajdonítás céljából.

Épen olyan ez, mintha Szabó Ferencznek az első feleségétől is volna egy fia, a másodiktól is s ezeket apjuk után mindkettőjüket Szabónak hívják, arczra, színre is hasonlítanak egymáshoz, — csak erőre különböznek: a nagyobbik fia erős, izmos, a ki nem kimél semmit és kiméltre nem számíthat, — a kisebbik gyenge és erőtelen, a ki méltó a szánalomra s találhat is szánalmat.

A lopás és a tulajdon elleni kihágás abban különbözik egymástól, hogy a lopás nagyobb gonoszságot feltételez, nagyobb kárt okoz, — míg a tulajdon elleni

kihágás az esetek nagyobb részében kényszerűségnek az eredménye s csekély kárt tesz; — a lopás bármily tárgynak, a mi egyáltalában bir valami értékkel — elvételével elkövethető, míg a tulajdon elleni kihágásnak egyedül csak élelmi vagy élvezeti cikket lehet a tárgya, még pedig ez is csak akkor, ha az érték a törvényben vont határtul nem haladja.

A törvény — és pedig a kihágásokról szóló 1879: XL. t.-cz. 126. §-a — négy koronában állapította meg azt az összeget, a melyen alól az élelmi vagy élvezeti cikkek ellopása tulajdon elleni kihágást, — felül pedig éppen úgy mint bármely másféle dolog elvétele — lopást képez.

Nem szabad elfelejteni, hogy ezen értékhatár csupán csak az élelmi és élvezeti cikkekre vonatkozik, mert minden más — bármily csekély értékkel bíró tárgy elvételére (pl. egy 20 filléres zsebkés) — már a lopás elnevezés alkalmaztatik s ott csak az a különbség, hogy a lopott dolog értéke száz koronát meg halad-e vagy nem? Ha nincs tul száz koronán, úgy lopás vétsége, ha tul van: lopás büntette forog fenn. (A mint ez meg vagyion irva a Btkv. 334. §-ában.) Hogy egy 20 fillér értékű tárgy ellopása is képezhet büntetést, bizonyos minősítő körülmények között, arról majd máskor beszéljünk.

Nagy különbség van tehát a közt, ha valaki négy koronát felül nem haladó élelmi vagy élvezeti cikket vagy másféle tárgyat lop, — nagy különbség már azért is, mert e határok közt az élelmi vagy élvezeti cikkek ellopása miatt az eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg (Kbtkv. 126. §.) — míg az ennél csekélyebb értékű másféle tárgyak ellopása is hivatalból üldözendő.

De ez a tulajdon elleni kihágás a négy koronát felül nem haladó értékű élelmi és élvezeti cikkek ellopása esetében is csak akkor állhat meg, ha ennek a lopásnak véghezvitele körül azon körülmények egyike sem forog fenn, melyek a Btkv. szerint a lopást büntetetté minősítik. (Erről majd beszélünk valamikor a minősített lopásoknál, melyek a Btkv. 334., 336., 337., és 338 §-ban foglaltatnak).

Egy példát mégis mondok.

Beke András és Birizdó Gábor együtt mentek el lopni, egy záratlan udvarban levő záratlan méhesben találtak egy tányér lépesmézet, a mely nem ért többet három koronánál. Együtt elvitték és megették. És elítélték Beke Andrást lopás büntetteért — nagy kegyelmesen — hat havi börtönre, Birizdó Gábort pedig tulajdon elleni kihágásért három napi elzárásra. — Ez a nagy különbség pedig onnan származott, mert Beke András előzőleg már kétszer volt büntetve lopásért, Birizdó Gábor pedig még egyszer se, habár tulajdon elleni kihágásért ő is volt már büntetve kétszer. Igaz, csakhogy a tulajdon elleni kihágás ismétlés esetében sem állapítja meg a minősített (Btkv. 338. §. szerinti) lopást.

De mi is hát annak a tulajdon elleni kihágásnak a tárgya?

Az *élelmi és élvezeti cikkek*.

Lássuk: miket kell érteni: 1. az élelmi, 2. az élvezeti cikkek alatt.

Élelmi cikkek mind az a tárgy, a mi az emberek élére, vagy táplálására szolgál, tehát minden emberi eledel.

Élelmi cikkek tehát a kenyér, szalonna, a sárga répa,

a gyümölcs, a dinya, a szőlő, a tej, vaj, túró, tojás stb, vagyis mind az, a mi minden feldolgozás nélkül, úgy a mint van, megehető.

De ha csak az ilyen, feldolgozatlan állapotban is megehető tárgyakat vennénk élelmi cikkeknek — a mint a törvény első idejében vették — akkor nem sok haszna volna a tulajdon elleni kihágásokról szóló törvényszakasznak, kevés embert mentene meg a szigorú büntetést maga után vonó lopástól.

Épen azért a joggyakorlat fejlődésével belátták a bíróságok a tulajdon elleni kihágásnak ilyen szűk határát s igyekeztek tágítani azt, a nélkül, hogy átlépjék. Az élelmi cikkek fogalmát bővítették ki és határozták meg. És nem elégedtek meg azzal, hogy csupán azok a tárgyak tartassanak élelmi cikkeknek, a melyek már készen, hogy úgy mondjuk: ehető állapotban vannak, hanem azok is, a melyek bizonyos elkészítés, megfőzés, sütés, feltörés, megtisztítás, más anyagokkal vegyítés folytán válnak ehetőkké,

Ez okból kötelezőleg kimondta a kir. Curia teljes ülési tanácsa, hogy „élelmi és élvezeti cikkek az is, mely csak elkészítés után lesz eledellé. (10. sz. döntvény.)

Igy aztán élelmi cikkek közé számítjuk most már az élő és eledelül szolgáló házi állatokat, pl. libát, ruczát, csirkét, tyukot, kakast, pulykát, gyöngytyukot, galambot, melyek csak főzve vagy sütve ehetőek. De élelmi cikkeknek mondjuk a lisztet, buzát, tengerit, melyek csak elkészítve szolgálnak eledelül. Élelmi cikkek a sütőtök, sőt a tökmag, napraforgómag is, melyből némely vidéken olajat ütnek s börtben, eledelül, vagy ételek készítéséhez használják.

Természetes azonban, hogy ezeknek elvételekor már

olyan állapotban kell lenniök, hogy könnyen elkészíthetők legyenek. De ha a buza még kévében, tehát eséjeletlenül, a tengeri kóróján a földön van, ezek már nem mondhatók ilyen állapotukban élelmi cikkeknek s elvételük nem tulajdon elleni kihágást, hanem lopást képez.

Nem vonhatók az élelmi cikkek közé az állatok tápszerei, pl. széna, luczerna, szalma, zöldfü, disznótök, burgundi répa stb.

Élvezeti cikkek azok a tárgyak, melyek nem szükségesegek ugyan az élet fentartásához, de némely embernek kedve telik azokban s élvezet azokat felhasználni. Ilyen élvezeti cikkek: a szivar, dohány, bor, pálinka, rum s más szeszes ital.

Jólelkü bírák — s talán a lopás büntetésének szigorúságára figyelemmel — kísérleteket tettek arra, hogy a tüzelő anyagot, nevezetesen a tüzifát, kórót, szalmát, kőszent, koksztot is bevonják az élvezeti cikkek keretébe s ha ezek értéke a négy koronát meg nem haladta, elvételüket, vagy ellopásukat tulajdon elleni kihágásnak minősítették; azonban a bírói gyakorlat most már véglegesen megállapodott abban, hogy ezek sem élelmi, sem nem élvezeti cikkek s elvételük egyszerű lopást képez.

És nem is szabad ilyen tulságba vinni a könyörületet — a mi nem is bírónak, hanem a kegyelem osztogatójának a dolga, a bíró pedig a törvényt tartozik alkalmazni — mert ha a tüzelőanyag az élvezeti cikkek közé számítható lenne azért, mert az embert megmenti a hidegtől, akkor épen annyi joggal volna oda számítható a ruhanemű is, mert ez ugyanazt a szolgálatot teszi az embernek. Azt pedig senki sem fogadná el, hogy a ruhaneműek lopását is tulajdon elleni kihágásnak minősítse valaki.

Említettem, hogy a felsorolt élelmi és élvezeti cikkek ellopása csak akkor képez tulajdon elleni kihágást, ha az értéke a négy koronát meg nem haladja és az elvétel szabad helyről s minden más minősítő körülmény nélkül történik. Mert ha betörés, bemászás, fegyverviselés mellett történik azoknak elvétele: akkor már az minősített lopás.

A mi az ár vagy érték meghatározását illeti, ez a közönséges becsü szerint történik s az érték az lesz, a melylyel az elvitt tárgy az elkövetés helyén, az elkövetés idejében bír.

Még csak egyet hozok figyelembe. Nevezetesen azt, hogy ha az élelmi, vagy élvezeti cikket annak tartályával együtt vitték el, pl. a szivart tározástól, a dohányt dobozostól stb., akkor már nem tulajdon elleni kihágás, hanem lopás forog fenn, mert a tartály maga nem élvezeti cikk, habár értéke együtt véve sem haladja meg a négy koronát...

Vigyázzunk tehát s jól megkülömböztessük a tulajdon elleni kihágás és lopás eseteit, hogy helyesen járjunk el indítvány nélkül ne avatkozzunk magán indítványra üldözendő dolgokba és ne mulasszuk el kötelességünk gyors teljesítését a hivatalból üldözendő lopás eseteiben.

Tűzpróba.

Még mai napig is mondják: «kiállotta a tűzpróbát».

Bármire mondjuk is azt a mai világban: lehet igaz, mert csak képletes beszéd. De ha valakiről Szent László király idejében állították volna ezt: az már a csudával lett volna határos. (Én nem is hiszem, hogy fordult volna elő eset.)

Az már csakugyan tűzpróba volt, még pedig a vallásnak egy olyan embertelen neme, a melyet talán el se hinnénk, ha irott törvények nem tanuskodnának róla.

De tanuskodnak.

Azt mondja Szent László I. könyvének 28. czikelye: «Valahányszor vassal vagy vízzel ítélet tétetnék, mindenkor három meghitelt alkalmas tanu legyen jelen, kik az ártatlannak ártatlanságáról, vagy a vétkesnek vétkeiről bizonytságot tegyenek».

Tehát divathan volt a vallásnak ez a kétféle neme: a tüzes vas, vagy forró víz.

Mi történt?

Mindjárt elmondom, nem csak azért, mert érdekes, hanem azért is, hogy belássa mindenki, milyen borzasztó és igazságtalan az erőszakos vallatás.

A tűzpróba kétféle volt: vagy megtüzesített vas-

darabokon kellett végig menni meztláb, vagy tüzes vasdarabot kellett vinni pusztá kézzel, még pedig kilencz lábnyira. És ez egyházi szertartások között ment véghez, melynek a püspök volt a fő intézője. A vádlott a püspöki börtönbe záratott s három napig tartó böjt és ima után a püspök teljes egyházi diszben megjelent a templomban, a hová a vádlottat bevitték volt, a püspök énekelve az oltárhoz ment, a honnan a megtüzesített vasdarabot egy fogóval megfogva, a tűz helyhez vitte, imádkozott a vas megszenteléseért, a vasat szentelt vízzel behintette, a tűzhelyet beszentelte, a vasat tűzbe tette s mialatt ez megtüzesedett, a püspök a főoltárnál misézett, a tűzpróbára bocsátandó vádlottat áldozatvételre hívta fel s megeskette, hogy nem bűnös, — mise után a feszülettel és szentelt vízzel a tűzpróba helyére ment, közben bűnbánó zsolozsmákat énekelve s imádkozva, a tüzes vasat szentelt vízzel behintette, akkor még egyszer megkérdezte a vádlottat, hogy ártatlan-e? Ha azt mondá, hogy ártatlan, akkor a megtüzesített vas elébe a földre rakatott, vagy kezébe adatott. Ennek megtörténte után, kezét vagy lábait bepecsételték s csak harmadnapra bontották ki: ha nem volt összeégve, akkor ártatlannak, — ha össze volt égve, bűnösnek nyilvánították. (A váradi püspökségnél 1214—1236-ig 389 ilyen tűzpróba volt!) . . .

De az áldozatok nem hitték már, hogy a pap könyörgésére az Isten esodákat tesz. Nem hitte ezt az a fiatal leány se, (a kinek képe ott látható a budapesti kir. törvénytörvényesek esküdtzéki termében) a ki ott áll bírái előtt és borzadva takarja el szeméit kezével, hogy ne lássa, a mint a hóhér izzó vasdarabokat rak le elébe, hogy

meztelen lábbal azon menjen végig. De ezt meg kell tennie, mert erre ítélték. A pap azzal biztatja, hogy sértetlen marad, ha ártatlan!

Ugyan maradhat-e sértetlen a csupasz test az izzó vason!?

Pedig nem volt nehéz valakit tűzpróbára ítélni abban a világban, a mikor a bűnös vagyonának egy része a falukra, vagy a bírákra szállott.

Azt mondja Szent László II. könyvének 4. cikke: «A kit az egész falu tolvajnak kikiáltana, tüzes vassal ítéltessék és bűnösnek találtatván, mindentől megfosztassék s vagyonának háromnegyede a királyra, egynegyede a falubeliekre szálljon. Ha pedig ártatlannak találtatnék: a falu csupán egy penzát legyen köteles a papnak fizetni»

Ugyanott az 5. cikkben ez olvasható: «Ha kinek valamije elvész, akárhol nekie tetszik, keresse, és ha kik őt ebben akadályoznak: tüzes vas ítélet alá vettessenek».

A pusztá gyanu is elég volt arra, hogy a tűzpróba alá vettessék valaki. Legezifrább rendelkezést találunk erre Szent László III. könyve 1. cikkében, mely így szól: «A tolvajok kiirtására városokint királyi követ küldessék, ki az öröknek egybegyűjtött tizedesei és századosai által a tolvajlásról gyanusokat magának bejelentesse. Ha a beadottak tagadnak a gonosz tettet, minden tízért egy-egy tüzes vasat vinni tartozzék s ki ha sértetlen maradna, a többi kilenz is ment legyen, ha pedig magát megégetné, kiki magáért tüzes vasat vinni köteles legyen».

Ugyanezen könyv 17. cikkében ez áll: «Az egyházhoz futó tolvajok, ha magukat ártatlanoknak állítanák: vaspróba alá vettessenek».

A böles Kálmán király nem tudta ugyan megszűntetni a tűzpróbát, hanem mégis mérsékelte az általt, hogy azt csak a püspöki székesegyházaknál és a pozsonyi és nyitrai nagyprépostságnál hagyta meg. Az 1279. évi budai zsinat pedig eltiltá az egyházi férfiakat a tüzes megszentelésétől. De azért még sokáig meg volt a kegyetlen vadságnak ez a módja, habár II. Endre kora után csak kevés nyomra akadunk.

Igy «sütötték ki» hajdan az igazságot. (Innen maradt fenn az a példabeszéd: «majd küsül az igazság».) A szó szoros értelmében tüzes vassal sütötték ki nem ugyan az igazságot, hanem a beismerő vallomást, mert a gyanusított inkább beismerte a reá fogott cselekményt, minthogy a tüzes vas kinjának tegye ki magát, tudván azt, hogy a tüzes vas összegegeti bizonyára és akkor is csak bűnösnek mondják ki . . .

Multak a századok, emberiesebbek lettek az emberek s eltörülték a kinzó vallatást.

A Bűnyádi perrendtartás 135. §-a mindenkit kötelezőleg utasít arra, hogy a gyanusítottakkal tisztességesen bánjon, a mikor kimondja:

«A terhelt vallomásának, vagy beismerésének közlésére végett nem szabad sem ígéretet, biztatást, ámitást, fenyegetést, erőszakot vagy kényszert használni, sem a terheltet éjjeli kihallgatással, vagy más módon célzatosan kifárasztani.»

«Nem szabad a terheltet határozatlan, homályos, több értelmű fogásos, vagy olyan kérdést intézni, mely a feleletre utmutatást tartalmaz, vagy melyben valamely be nem ismert tény beismertnek, vagy be nem bizonyított tény bebizonyítottnak van véve.»

Sőt tovább megy a Bp., midőn 139. §-ában ki-
mondja: «A terhelt beismerésének megtörténte után is
rendszerint meg kell szerezni a terhelt bűnösségének
egyéb bizonyítékait is».

A csendőrségi «Szolgálati utasítás» 112. §-a részletes
utasításokat ad a csendőröknek a terhelt kikérdezésénél
szem előtt tartandó szabályokra. Felesleges e tekintet-
ben fel is említeni, hogy e szabályoknak szem elől
tévesztése ártana nemcsak a terheltnek, hanem a
csendőrnek is.

Csak azt említem meg, hogy a csendőrök előtt tör-
tént beismerés ellen a vádlott és védő sokszor kifogást
tesz, igyekszik annak értékét leszállítani. Épen azért,
hogy még látszólagos kifogás se legyen tehető a csend-
őrök előtti beismerésre, nemcsak a beismerést támogató
adatokat mindig be kell szerezni, hanem vigyázni kell
arra, hogy a kihallgatás lehetőleg ne négyszem közt
történjék s ha a kihallgatásnál tanúk alkalmaztatnak
— a mint ez a Bp. 132. §-a szerint helyén lehet —
akkor a tanúk elejétől végig jelen legyenek a terhelt
kihallgatásánál.

Ezek megtartása mellett számíthat a csendőrök előtti
beismerés bizonyító erőre s a terhelt kihallgatása, vagy
vallatása nem fog hasonlítani a hajdani tűzpróbához.

Hajóról lopás.

Ha nem kaptam volna is meg ezt a levelet, melyet
egy földim küldött, akkor is csak megírtam volna a
következőket. Mert egyaránt érdekében áll a csendőrök-
nek úgy, mint a bíróságnak, hogy tisztában legyenek e
kérdéssel.

Az az eset van elmondva a levélben, hogy a Duna
középe táján, több méter távolságra a parttól, horgony-
zott egy hajó. Egy tolvaj a partról egy csónakkal a
hajóhoz ment s arról három zsák búzát ellopott. —
A büntetőtörvénynek melyik szakaszába ütközik ez a
cselekmény?

Végig forgatom a Büntetőtörvénykönyvet s megnézem
annak szakaszait és a szakaszokhoz jegyzett felsőbbírói
határozatokat. Ezek bizony nem adnak világos utmuta-
tást s így nem válaszolhatom arra a levélre egyszerűen
csak azt, hogy nézze meg a Büntetőtörvénykönyv ilyen
számu szakaszát.

Ugyan melyiket nézze meg?

Az kétségtelen, hogy a három zsák búzának az értéke
nem haladja meg az ötven forintot s így az értékre való
tekintettel a lopás a Btkv. 334. §-a értelmében a lopás
vétségét képezné.

Az ám, csakhogy a lopás elkövetésének módja elüt a mindennapi lopástól, a mikor a tolvaj a nyílt udvarra bemegy s minden akadály legyőzése nélkül hozzáfér a tárgyhoz és azt elviszi.

Itt a tolvaj csónakkal ment arra a helyre, a hol a buza volt s úgy vitte azt el onnan. Tehát vizen kellett keresztül mennie, csónakra tenni a lopott buzát s úgy szállítani azt ki a partra. Csónak nélkül el nem vihette volna.

Vizsgálom a Btkv. 336. §-ának egyes pontjait, a melyek értelmében büntettet képez a lopás, tekintet nélkül a lopott dolog értékére. Itt a 3. pont szószerint ezeket mondja:

«Büntettet képez a lopás, ha: épületben, bekerített helyen vagy *hajón* követtetik el, hová a tolvaj betörés vagy bemászás által jutott, vagy ha a lopás céljából a zár, vagy a megőrzésre szolgáló egyéb készülék feltörtetett.»

Van tehát szó a Btkv. 336. §. 3. pontjában *«hajóról»*; igen, de utána össze van foglalva a lopás elkövetésének módja, t. i. betörés, bemászás, zár vagy megőrzésre szolgáló egyéb készülék feltörése.

Némelyek szó szerint magyarázzák a lopás elkövetésének ezeket a módjait és azt mondják, hogy a hajóról lopás csak akkor képez büntettet, ha magán a hajón betör, bemászik vagy egyéb megőrzésre szolgáló készüléket tör fel a tolvaj, tekintet nélkül az odajutás módjára.

Ezek hivatkoznak a felső bíróságnak egy határozatára, melyben az van kimondva, hogy a «hajómalomban elkövetett lopás nem esik a Btkv. 336. §. 3. pontja alá, ha a tolvaj, bár csónakon közeledik a malomhoz, annak

rendes ajtaján hatolt be.» (Büntető jogtár XXVI. kötet 229. lap.)

Hát hiszen ennek a határozatnak arra a kifejezésére, hogy a tolvaj a malom rendes ajtaján «hatolt be»: lehetne megjegyzést tenni. Mert a «behatolás» bizonyos akadály elhárítását jelenti. Világosan meg van ez írva a 330. §-ában, a mely szerint, ha valaki másnak lakásába, üzlethelyiségébe, bekerített helyre stb. *behatol*: a magánlak megsértésének *büntettét*, — ha pedig csak *bemegy*: akkor a magánlak megsértésének *vétségét* követi el a Btkv. 332. §-a értelmében. És a magánlakmegsértés büntettének elkövetésére nem szükséges, hogy a bűnös erőszakot kövessen el, vagy hamis kulcsot használjon a jogtalanul bejutásra, hanem elégséges, ha azt, a ki az ajtóban áll és a behatolást meg akarja akadályozni: leütéssel, lelövéssel vagy más módon fenyegeti.

Tehát a behatolás itt is bizonyos ellentállás legyőzését jelenti. Így az említett bírósági ítéletben csak tévesen van használva a «behatolás» kifejezés s azt az alföldi nyelven úgy kell érteni, hogy a tolvaj a hajómalom rendes ajtaján ment be, azaz annak be nem zárt ajtaján. Mert ha az ajtón behatolt, azaz erőszakos módon kinyitotta: biz' akkor az épen úgy megállapítja a büntettet, mint a Hortobágy közepén magában álló, de kulccsal bezárt pásztorházba behatolás.

Ezt szó szerint csak azért említem, hogy a csendőri és rendőri jelentések ne használják ok nélkül a «behatolás» szót, mert nyitott ajtón nem kell behatolni, s csak az erőszakos bemenetel képez behatolást.

No, de én is tudok egy felsőbbírói határozatra hivatkozni, mely épen ellentéte az előbbinek s nyilván ki-

mondja, hogy: «Hajómalmomba csónakon történt behatolás a Btk. 336. §. 3. pontja alá esik.» Azaz, ha a tolvaj csónakon közelíti meg a hajómalmot: ez a csónakkal odamenetel maga a behatolás s az így elkövetett lopás büntetett képez még akkor is, ha a hajómalom tornácán szabad helyen van az ellopott zsák buza.

Hiszen ez természetes is.

A törvény, midőn az érték szerint csak vétséget képező lopást a Btkv. 336. §. 3. pontja alapján büntetnek minősíti, azt a rendkívüli módot akarja szigorubban büntetni, a melyet a tolvaj az akadályok elhárítására elkövet.

Hát az a tolvaj, a ki meglátván a vizen a parttól távol álló hajót, egy csónakot keres a part mentén s azt eloldva, oda evez a parttól több méter távolságra horgonyzó hajóhoz, mert másként nem juthat ahhoz: nem rendkívüli módot választ-e a lopás elkövetésére s olyan büntetést érdemel-e, mintha azt a zsák buzát a szabadon álló s talán épen az országut mellett levő partról lopná el?

Nézzék csak ezeket a példákat.

Csala János napszámra járt Bere András gazdához s így ismerte a dürgést ennek udvarán, tudta azt is hogy Bere András a kamara padlására hordatta fel a csöstengerit, az épület végén kívül levő padlásajtót azonban nyitva hagyta, hogy a szél járja a tengerit, de hogy tolvaj fel ne mehessen a padlásra, Bere András a rendes feljárásra szolgáló lajtorját elvette onnan és a tulsó oldalon levő szekérszinbe tette. Csala János aztán egy este, mikor Bere András és családja

szüreti vacsorát tartottak a szőlőskertben, ő szépen besettenkedett a bekerítetlen udvarba, a szekérszinből előhozta a kamarapadlás lajtorját, odatámasztotta a kamarapadlás külső, nyitva levő ajtójához, felment és egymásután lehozott onnan négy zsák csöstengerit s vitte egyenesen a korcsmába és ott eladta. Bizony, Csalát lopás büntettségért ítélték el. (Akár az ítélet számát is megmondhatom.)

Ebben az esetben a föld és a padlás között egy üresség volt, melyen csak úgy tudott átmenni a tolvaj, hogy egy lajtorját kerített elő s azon jutott be a padlásra, a lajtorja nélkül nem fért a tengerihez.

A hajó a víz közepén áll, a víz elválasztja a földtől, ezen a vizen át kell hatolni, hogy a tolvaj a hajóhoz és az azon levő buzához juthasson, — csónakba ül s a csónakkal eljut a hajóhoz. Vajjon a lajtorja és a csónak nem ugyanazon szolgálatot teszik-e meg a tolvajnak, nem ugyanarra a célra és a cél elérésére szolgálak eszköz egyik úgy, mint a másik?

Ábrók Samu korcsmáros nem tartotta meg a zárórát az este. Reggel sietve hivatja őt a szolgabíró, de a hajdu nem mondja meg neki, hogy miért. Ábrók Samu megijed, mert az éjjel vitt hozzá Szabó István gazda legényfia egy zsák buzát apja tudta nélkül, korcsmai adósság törlesztésére. Azt hiszi, ezért hivatja a szolgabíró. Nagy sebtében bezárja a konyhaajtót s a kulesot zsebre teszi. Igen, de a hétköznapi kabátját felejtette magán, ennek a zsebe pedig lyukas s így a kules ott a konyhaajtó előtt azonnal kiesik a zsebből a porba, a nélkül, hogy Ábrók Samu észrevénné. Ő elmegey. Berizdó Gábor pedig pálinkára szomjazik (mint mindig), felkeresi

a koresmát, az ajtót zárva találja, de meglátja a kulcsot a porban s mert senki nem jár arra, felveszi a kulcsot, megpróbálja kinyitni vele az ajtót: az kinyílik, ő bemegy a koresmába s a legnagyobb üveg pálinkát a szürje alá fogja és kiviszi. De a harmadik ház előtt szembe jön vele Ábrók Samu, meglátja nála a pálinkát, elveszi s őt feljeleníti lopásért.

És Birizdó Gábort lopás büntetéeért bünteti meg a bíróság. (Az ítéletet megtalálják a Büntetőjogtár XI. kötet 167. l.)

Már most ha a lopás színhelyén talált kulccsal megy be valaki a koresmába és pedig az ajtó saját kulcsával s mégis lopás büntetét követi el: miért ne lenne büntett az a lopás, a melyet a tolvaj oly módon hajt végre, hogy a hajóhoz tartozó, de a partra kikötött csónakot eloldja, azzal becsónakázik a hajóhoz, levez arról három zsák buzát, a csónakkal kiszállítja a partra és tovább viszi onnan.

Vagyis az nem tesz különbséget, hogy a partra kikötött s a tolvaj által a vizen át a hajóhoz hatolásra használt csónak a hajóhoz tartozik-e, vagy nem.

Hogy el ne felejtsem, itt megmondom, hogy a bírói megállapodás szerint a dereglye is hajószámba megy. (A ki nem hiszi, nézze meg a Büntetőjogtár XXII. köt. 45. l.)

Azon még a ma szolgálatba lépett próbacsendőr sem kételkedik, hogy az udvarból bemászás mellett elkövetett lopás: büntetett képez. (Különben meg van ez írva többekközt a Büntetőjogtár XXII. köt. 284. l. és XXXVII. köt. 6. lapján is.)

Na hát nézzük csak.

Az udvar be van kerítve deszkakerítéssel vagy fallal; ha a tolvaj ezen átmászik és az udvarból lop egy kövér libát, vagy bármi más tárgyat, a melynek az értéke ötven forintot meg nem halad: a Btkv. 336 §. 3. pontja szerint minősülő lopás büntetét követi el.

A hajó körül van véve vízzel, tehát be van kerítve vízzel, (a mi mindenesetre erősebb kerítés a deszkánál, vagy falnál); ezen nem lehet ugyan átmászni, hanem keresztül, vagy át kell hatolni, hogy a tolvaj a hajón levő tárgyhoz juthasson,

Vajjon melyik kíván nagyobb erő kifejtést: a kerítésen átmászás, vagy a hajóhoz csónakázás? És vajjon nem nagyobb akadályt kell-e elhárítani annak, a ki csónak használatával jut a lopás színhelyére, mint a ki egyszerűen csak átmászik a kerítésen? Vajjon azon a két méter magas kerítésen nehezebb-e átmászni, mint 10—15 méter távolságra becsónakázni, a csónakot a hajónál kikötni, erre a lopott tárgyakat rárakni és a partra kiszállítani?!

Ezek alapján nem tartózkodom kimondani, hogy ha a tolvaj a parttól távolabb horgonyzó olyan hajóról lop, a melyhez csak csónakkal lehet hozzá jutni: lopás büntetét követi el és cselekménye a Btkv. 336. §. 3. pontja szerint minősül s az ott említett bemászás fogalmához tartozik.

Igy helyesen tette az a csendőr, a ki ez esetben büntett miatt tett feljelentést.

A vallatás és testi büntetés.

Erről csak négyszemközt beszélék.

Nem inerném a Fánye Gyurka ablakába tenni ezt a levelet (habár aligha tud írni, olvasni, ha csak a rabiskolában meg nem tanult), mert vérszemet kapna és bizonyára dohogna is legalább magában: Igen, hát csakugyan szoktak vallatni? Pedig azt hittem, hogy csak mi panaszkodunk, a gyakorlott tolvajok, a kiknek rendes foglalkozása a lopás. No! várjatok csak «kakastollasok!» Mert épen a Fánye Gyurka panasza juttatta eszembe, hogy vizsgálódjunk egy kissé a vallatásról.

Fánye Gyurka ugyanis nem tudom hanyadikszor került már lopásért a bíróság elébe. (Ő maga se tudja, de bizonyos, hogy akkor még a bajusza se serkedezett, mikor az első ítéletet kimondták felette.) De még minden alkalommal azzal állott elő, hogy vallatták, kintették a csendőrök, azért ismerte be a lopást. (Még akkor is így panaszkodott, mikor maga a káros vette el tőle a lopott libát.) És arra a kérdésre, hogy miért nem panaszkodott a vizsgáló bíró előtt, mikor bekisérték és jegyzőkönyvet vettek fel testi állapotáról? azt válaszolta: Megfenyegettek a csendőrök, hogy ha panaszkodni merek, visszavisznek a laktanyába és megkínóznak újra.

Nem gondolom, hogy sok ember elhinné az ilyen panaszt. De az bizonyos, hogy nemcsak egy Fánye Gyurka beszél így a bíróság előtt. Mert csakugyan volt ám olyan idő, a mikor nem tiltotta a törvény a vallatást, vagyis kényszerítést a beismerésre.

Ez volt hajdan a kinzó-vallatás, vagy az úgynevezett *tortura*.

Ennek az embertelenségnek a nyomait nemcsak rémregényekben, hanem saját írott törvényeinkben is találjuk.

Ott van pl. Szent-László törvényeinek III. könyve első cikkében:

«A tolvajok kiirtására városonként királyi követ küldessék, ki az öröknek egybegyűjtött tizedesei és századosai által a tolvajságról gyanusokat magának bejelentesse. Ha a beadottak *tagadnak* a gonosztettet: minden tizért egy-egy tüzes vasat vinni tartozzék s ki ha sértetlen maradna, többi kilenez is ment legyen: ha pedig magát megégetné: kiki magáért tüzes vasat vinni köteles legyen.»

Ugyancsak ott a 17. czimben ez foglaltatik:

«Az egyházhoz futó tolvajok, ha magukat ártatlanoknak állítanak: vaspróba alá vettessenek». (Ez alatt tüzes vas-próbát kell érteni).

Hosszu dolog és majdnem czéltalan volna felsorolni azokat a különböző kinzásokat, melyek fokozatosan emelkedtek és a gonosztett és a gyanujelek súlyossága szerint alkalmaztattak.

De a századok szelidítették az erkölcsöket. Az emberek kezdtek belátni, hogy a kinzó vallatás a valóság kinyomozásának nemcsak igazságtalan, hanem egyuttal

czélszerűtlen módja, mely által sem az ártatlanságot, sem a gonosztságot kideríteni nem lehet. Mert némely gonosztevő a kinzás daczára sem vallja be elkövetett bűncselekményét, — sok ártatlan ember pedig a kinzás alatt olyan bűncselekményt ismer be, a melyet soha el nem követett.

Épen azért már Mária-Terézia királynő kísérleteket tett a kinzó vallatás eltörlésére, nem ugyan országgyűlésen, hanem ezen kívül, rendeletek által. Nevezetesen rendeleteket adott ki a boszorkányok, bűbajosok, bűvölők üldözése ellen, a kinzó vallatással való visszaélést pedig felfüggesztette.

De II. Lipót király idejében az 1791: 42. t. cz. határozottan és törvényileg kimondta:

«A kinzó vallatás, mint a valóság felfedezésének igazságtalan és céliránytalan módja, teljesen megtiltatik.»

Bizony, még ez a világos törvény sem tette meg a kellő hatást, nem akadályozta meg a kinzó vallatást. Világos ez az 1818. évi szeptember 29-ikén 26841. sz. a. kelt «Helytartósági intézvényből» (rendeletből), mely most már hivatalvesztés terhe alatt hagyja meg, hogy a vallatásoknál semminemű erőszak ne használtassék.

És multak az idők. Ha arra nem találunk is biztos adatokat, melyek a kinzó vallatásokra vonatkoznak: szomoruan látjuk, hogy az ezzel iker-testvéri viszonyban álló testi büntetést évtizedek mulva hozott törvények is fentartják.

«A földesuri törvényhatóságról» szóló 1836: X. t. cz. 3. §-a szerint a földesur az urbéri tartozásokat teljesíteni nem akaró jobbágyait tartozásaik teljesítésére

végrehajtással is szoríthatja — *«testi büntetés nélkül azonban.*

Az 5. §. 2. pontja szerint: «Az urbéri rendeletet általágó jobbágy egy naptól három napig tartó áristommal megfenyíttethetik, közönséges rendeletül az állapíttatván meg, hogy az áristom sem más pótlékkal nem szaporíthatatik, sem bármely más esetben is *testi*, vagy más nemére a büntetésnek által nem változtathatik.»

Ezen törvényes rendelkezésekből csak az tűnik ki, hogy *bizonyos esetekre* eltiltatott a testi büntetés, a miből köeetkezik, hogy tehát az tényleg fennállott s csak a felsorolt esetek képeztek kivételt a szabály alól.

No de ott van az 1840. IX. tcz. — mely a mezei rendőrségről szól — 2. §-ában nyilván kimondja, hogy a mezei kártétel elkövetői a kár és költségek megtérítésén kívül még *«testi büntetéssel is fenyíttessenek»*.

Ugyanezen törvény 4. §-a szintén hangsulyozza, hogy «ha pedig pénzbeli marasztaláson kívül a törvény még *testi büntetést* is szabna, akkor a testi büntetést a törvényszék a szokott eljárás útján mondja ki».

Végül a 9. §-ában az erdei kártevőkre is kimondja, hogy a kártérítésen felül *testi büntetéssel is fenyíttessenek*.

Tehát ebben a régi (1840-iki) mezei rendőri törvényben világosan el van rendelve a testi büntetés.

És a testi büntetéseket az emberi jogegyenlőség alapjára helyezkedő 1848-iki törvények sem törölték el, hanem hogy fentartani akarták, nyilvánvaló abból a kivételes állapotból, melyben az 1848: XXII. t. cz. 31. §-a a *«nemzeti őrséget»* részesítette, kimondván, hogy «a nemzeti őrsereg tagjai testi büntetéssel nem fenyíttethetnek».

Kétségtelen ez «Az országbirói értekezet» határozatából.

Ugyanis: «Hogy a hazai törvények, a közhitel megrendítése, a magánjogviszonyok sérelme s a törvénykezés fennakadása nélkül, ismét életbe léphessenek s egyttal a kor igényének s az átalakult viszonyok szükségének is megfeleljenek: addig is, míg az alkotmányos törvényhozás a codificatio rendszeres művét befejezhetné, az országbirói tanácskozmány által megállapított és a hazai bíróság részére az átmeneti időszakban zsinórmértékül szolgálendő ideiglenes intézkedések hozattak javaslatba» s országgyűlésileg 1861. évi júniusban ajánlattak».

Ezen «országbirói értekezet» cím alatt ismeretes ideiglenes törvénykönyvnek «Bűnvádi eljárás» című II. része 5. §-ában ez áll:

«A mezei rendőri kihágások tekintetéből az 1840: 9. t. cz. által a testi büntetés fenntartva lévén és az 1848-ik évi törvények által sem töröltetvén el egészben, de a testi büntetésnek fenntartása, míg más czélszerűvel a törvényhozás által nem pótoltatik, a közfegyelem fenntartása tekintetéből a kihágások minden egyéb neménél is nélkülözhetetlennek mutatkozván, a *testi büntetés óvatos használata* kihágásoknál *fenhagyatik* ugyan; a menyiben azonban az 1848. évi XXII. t. cz. a testi büntetést bizonyos qualificatio létezése esetében megszüntette: ennél fogva az 1848. évi törvényhozás szelleméből kiindulva, a testi büntetés alóli teljes mentesség, a kihágás eseteiben is, a nemeseken és gyakorlatilag azok sorába fölemelt honorationokon (pap, tanító, jegyző stb.) fölül mindazokra is kiterjesztetik, kik az 1848.

V. t. cz. szerint politikai jogok gyakorlatára képesítvék. Ezen mentesség mindazon *izraelitákra* is kiterjesztetvén, kik bár politikai jogok gyakorlatával felruházva nincsenek, az erre törvényileg megszabott egyéb qualificatióval bírnak. A testi büntetés alól mentesítetteknek nejeik, özvegyeik és családjuk tagjaira ezen mentesség szintén kiterjed».

Két dolgot kell itt megjegyezni. Először azt, hogy csak az 1844: V. t. cz. mondta ki, hogy: «az országban és a kapesolt részekben született, vagy honosított s törvényesen bevett bármely vallású lakosok (akkor még csak római catholikus, görög catholikus, görög keleti, református és ágostai evangélikus voltak a bevett vallásfelekezetek, a melyekhez az unitáriusok csak 1848-ban vétettek fel) akár kinevezéstől, akár választástól függő minden közhivatalokra leendő alkalmazásában az, hogy a nemesi osztályhoz nem tartoznak, akadályul nem szolgálhat». Vagyis hogy a nem-nemesek csak 1844. év után kaphattak közhivatalt.

Másodszor, hogy az 1848: V. t. cz. értelmében politikai jogot gyakorolhattak, azaz képviselőválasztási joggal bírtak azok a nemesek, a kik addig is «élveztek» a politikai jogokat, — továbbá a 20 évet betöltött benschülött, vagy honosított, atyai, gyámi, vagy gazdai hatalom alatt nem álló, — csempészkedés, hűtlenség, rablás, gyilkolás, gyujtogatás miatt fenyíték alatt nem levő lakosok — a nőket kivéve — ha városban 300 ezüst forint értékű házzal, vagy községben $\frac{1}{4}$ telek földet bírtak, mesteremberek, kereskedők, gyárosok. — vagy a kik 100 ezüst forint biztos évi jövedelemmel bírtak, — vagy városi polgárok-, vagy tudósi, sebészi,

ügyvédi, mérnöki, akadémiai, művészi, tanári, tudós-társasági tagsági, gyógyszerészi, lelkészi, segédlelkészi, jegyzői, iskolai tanítói oklevéllel bírtak.

Az ilyen egyének ellen tehát 1861-ik évtől kezdve már nem volt szabad testi büntetést alkalmazni.

De nemcsak az úgynevezett polgári büntető törvényekben, hanem magában a *«katonai büntetőtörvény»*-ben is fel volt sorolva a testi büntetés, mint törvényszerű büntetés.

Elhiszem én azt, hogy a csendőrök jobban ismerik a *«katonai büntetőtörvénykönyvet»*, mint én s hogy azt is tudják, miként ez a katonai büntetőtörvénykönyv 1855. évi január 15-én jelent meg (s legutóbb a m. kir. honvédelmi ministerium által adatott ki magyar nyelven): de azért mégis felemlitem belőle, hogy a 20. §. 3. pontja szerint a büntettek büntetési és a 21. §. b) pontja szerint a vétségek büntetési között előfordult a *«test fenyték»*, vagy testi büntetés. Sőt előfordult az a 36. §. d) pontja szerint mint a börtönbüntetés súlyosbitása, és a 77. §. f) pontja és a 83. §. szerint a szigorú fogság súlyosbitásául, azon személyekre, a kikre a testi fenyték önálló büntetésként is kiszabható volt (30. §.), míg ezekre a személyekre súlyosbitásul mindkét foku börtönbüntetéssel egybeköthető volt. (40. §.)

A *«katonai büntetőtörvénykönyv»* szerint: «a testi fenyték büntetésként a szolgálatköteles legénységre — az altiszteket is ideértve — a hasonrangu szolgálatköteles katonai felekre — a hadapródok kivételével — a határörvidéken valamely házközösségben élő határörökre, a mesterlegényekre, mesterinasokra és az oly egyénekre, a kik napszámból élnek, valamint valamennyi

fontosvezetettnek feleségére és gyermekeire szabható ki és mint önálló büntetés az ezen törvényben meghatározott öt évet meg nem haladó börtön helyett alkalmazható.» (30. §.)

De kimondta azt is, hogy ezen fenyték a büntetés tartama alatt egyszerűen többször nem alkalmazható, sem a börtönbüntetés (40. §.), sem a szigorú fogság (83. §.) súlyosbitására.

Miből állott ez a testi büntetés vagy fenyték?

Előbb iszonyatos kegyetlenségekből, melyek később csak durvasággá szelidültek, de mindenkor meggyalázók voltak.

Régi törvényeink és hagyományaink fentartották ennek nyomait.

Nézzük csak azokat a nyomokat.

A testi büntetések fel voltak osztva: *kinzó halálbüntetésekre és testsanyargató büntetésekre.*

A *kinzó halálbüntetések* voltak: 1. a keréketörés, 2. a karóba vagy nyársra huzás, 3. az elevenen megégetés, 4. a tagok szétszaggatása, 5. a vízbevetés.

A *kinzó halálbüntetések* közül nevezetes volt az elevenen megégetés. Ez leginkább a *«boszorkányok»* büntetése volt.

«A boszorkányokról, a kik nincsenek, többé szó se legyen.» (Kálmán I. könyve 57. cikk.)

De azért Kálmán király böles törvénye daczára se szünt meg az elevenen megégetés, mint büntetés.

Mátyás király VI. könyve 61. és 62. cikkeiben az foglaltatik, hogy a táborozók, ha szentegyházat, vagy nemes udvart megtámadván, a jobbágyoknak ott bátor-ság végett lerakott holmiját elrablának: a nemtelenek

elevenen égettessenek meg, a nemesek pedig mindenemű vagyonuk vesztésével bűnhődjenek.

II. Ulászló II. törvénye 31. cikke szerint: «ha az idegenek egyházi hivatalt mástól, mintsem a kiknek országunkban egyházi pártfogói joga van, maguknak szerezniék, mint az ország szabadságának nyilvánás-gos megsértői, vizbevetessenek.»

II. Lajos VI. törvénye 4. és 23. cikke a lutheránusokat és a külföldi pénz behozókat elevenen megégetni rendeli.

Rudolf 1595. évi 34. törvénycikke szerint: nemzetünkbeli nőszemélyek se adás-vevés végett, se más okból táborhoz közelíteni ne merészelenek és ha ezt tennek: zsákba varratván vizbevetessenek.»

Ezen és az e fajta kínzó halálbüntetéseket az 1814. május 15-én kiadott rendelet eltiltotta s ettől kezdve a halálbüntetés fejevételből, vagy akasztásból állott, míg aztán a fejevétel is elmaradván, a polgári életben a kivégzés egyetlen módja most az akasztás.

A *testsanyargató büntetések* a következők voltak:

1. a testesonkítás,

mely szemkivájásból, kéz, fül, orrlévágásból állott.

Szent István II. könyvének 15. cikke a hitszegésre bőttön kívül kéz-vesztéséget rendel, megengedvén mégis, hogy a bűnös kezét és pedig az előbbkelő 50, a közember pedig 12 tinóval megválthassa.

Ugyancsak Szent István II. könyve 39. és 40. cikkében elrendeli, hogy a szolga az első lopásért orrát, másodikért füleit, a harmadikért életét veszítse.

Szent László II. könyve 2. cikkében ez áll: «A szolga az első lopásért orrát veszítse, vagy váltsa meg, a második lopásért akasztassék fel.

Ugyanitt a 6. cikkben ez van: «Ha a bíró a tolvaj szolgának orrát le nem vágatja s az ugyanazon tolvajlásban bűnös szabad embert fel nem akasztatja: mindene vesszen el fiain és leányain kivül s ő maga áruba bocsáttassék.»

Ugyanitt a 12. cikkben ez áll: «A tetten kapott tolvaj, akár szabad ember, akár szolga legyen: akasztassék fel; ha pedig egyházhoz futna: szemeitől fosztassék meg és azon felül, ha szabad ember volna: tiz esztendőt felülhaladott gyermekei szolgaságra vettétvén, minden vagyonaiktól fosztassanak meg.»

Kálmán I. könyve 50. cikke a tolvajokra nézve a halálbüntetést szem-kitolásra változtatja át.

Ugyanennek 84. cikke szerint: «ha az egyházhoz menekvő tolvaj a bírónak és az egyház papjának kérdésére bűnét megvallja: vakitástól és másféle csonkítástól ment legyen, ha pedig tagadja: a védelem ugyan tőle meg ne tagadtassék, de ha bűné azután bebizonyodik, a menekvés rajta semmit ne segéljen.»

A *testsanyargató büntetések* közé tartozott továbbá:

2. a seprűzés.

Ezt a seprűzést a hóhér hajtotta végre, a kinek azonban meg volt hagyva, hogy a seprüt méregbe mártania nem szabad.

A seprűzés rendszeren 30 vagy 15 csapásból állott.

3. A vesszőzés.

Ez majdnem egyedül csak abban különbözött a sep-
rűzéstől, hogy nem a hóhér, hanem a tömlőczőr haj-
totta végre és így kevesebb meggyalázással járt.

Szent László II. könyve 13. cikkében ezt találjuk:
«Ha valaki az egyházrendbeliek közül egy tyukot vagy
azzal egyenértékű más holmit lop: azt csupán elől-
járója vesszőzze meg, ha pedig ennél nagyobb volna
lopása: püspöke egyházi rendjétől fosztsza meg és köz-
emberként bünhődjék.»

Az 1563. évi 42. tcz. elrendeli, hogy az Istenkárom-
lók első büntetőkért vesszővel, másodikért pálczával,
harmadikért halállal büntetessenek.

4. A pálczázás vagy korbácsolás.

Ennek kimérésénél a bírónak kötelességévé volt téve,
hogy a bűnös életkorát, nemét, polgári állását, nevelési
módját és testalkatát figyelembe vegye. (1791:43. tcz.)
Másként a bíró belátására volt bízva az ütések számá-
nak meghatározása.

Az 1836:17. tcz. azt a megszorítást tette az ütések
száma tekintetében, hogy e testi büntetéssel az elítélt
rab egy évnegyedben csak egyszer, sőt ha az ütések
száma a huszonötöt felülhaladná: csak félévenként
fenyíthetessék.

Csupán a kihágásokra kimérendő ütések számára
vonatkozólag mondta ki az 1820. évi ápril 4-én 9134.
sz. a kiadott helytartósági intézmény, hogy a kihágások
legfeljebb 12 bot- vagy korbács-ütéssel büntethetők.

A nemeselek a botbüntetés alól ki voltak véve.

5. A bélyegsütés.

II. Ulászló III. könyve, 14. cikke szerint: «a kápta-
lan vagy szerzetes testület azon tagjainak, kik hamis
okiratot készítenek, vagy álpeccséttel élnek: egyházi hű-
béreik veszteségén kívül, homlokaikra és orczáikra égő
peccsét süttessék.»

Azonban a régi okiratokban úgy találjuk, hogy szo-
kásba jött ezen törvény alapján, miként az örökös rab-
ságra ítélték és az országból kitiltottak is megbélyegez-
tessenek, és pedig az örökös rabságra ítélteknek testük
látható részére, az országból kitiltottaknak azonban
rejtett részére süttetett a bélyeg. És hogy ennek a
bélyegnek nyomait megsemmisíteni ne lehessen: a sebet
puskaporral bekenték és a megbélyegzettet a seb teljes
begyógyulásáig fogva tartották.

Az 1815. évi augusztus 15-én kelt helytartósági ren-
delet azonban kimondta, hogy ezután a bélyegsütést
egyedül a kitiltott emberekre lehet alkalmazni . . .

A *katonai büntető törvénykönyv* 30. § a szerint a
testi fenyíték bottal, 18 éven alóli ifjakon pedig, ha a
harczos-állományhoz nem tartoznak és nőszenyéleken,
rözséből kötött virgácscsal hajtatik végre.

Ezen fenyíték a büntetés tartama alatt egyszer
többször nem alkalmazható és legfeljebb harmincz
ütésig terjedhet börtönbüntetés esetében (40. §.), ha
pedig a szigoru fogságnál mint súlyosító, vagy önálló
büntetésként alkalmaztatik: legfeljebb husz ütésig ter-
jedhet. (83. §.)

Tehát fennállott a testi büntetés, vagy testi fenyíték
úgy a polgári, mint katonai életben.

És itt egy sajátos dolgot látunk. Azt nevezetesen, hogy a katonai életben előbb megszüntette a törvényt a «testi fenyték», mint a polgári életben.

Ugyanis a véderőről szóló 1868:XL. tez. 54. §-a elrendeli:

«Addig is, míg a katonai törvények az általános véd-kötelezettség igényeinek megfelelőleg annak útján át-dolgoztatnának, előzetesen már most kimondatik, hogy a törvény hatályba lépte napjától *testi fenyték* és rabláncz-büntetés az álló hadseregben, hadi tengerészetben és honvédségben többé nem alkalmazható.»

És azt a rendelkezést az újabb véderő törvény, vagyis az 1889:VI. tez. 80. §-a is megerősítette, kimondván:

«Az 1868:XL. tez. 54. §-ának azon rendelkezése, hogy a testis fenyték és rabláncz-büntetés a hadseregben (hadi tengerészetben) és honvédségben többé nem alkalmazható — értetlenül marad.»

Más polgárokra vonatkozólag azonban csak 1871-ben jutott eszébe az országgyűlésnek, hogy az embert állattá lealacsonyító testis büntetést el kellene törölni. És csak az 1871:LLL. tez. 1. §-a mondta ki:

«A testis fenyték, mint fő, mellék, vagy súlyosító büntetés, továbbá mint fegyelmi büntetés úgy bünvádi, mint rendőri esetekben többé nem alkalmazható.»

Az elmondottak szerint tehát úgy a katonai, mint a polgári életben törvény tiltotta el a testis büntetés alkalmazását.

És ha mint törvényes büntetés eltöröltett: mennyivel kevésbé maradhatott az fenn, mint vallatási eszköz!

Nem is maradt.

Az előbb már említett «országbirói értekezlet»-nek a

Bünvádi eljárásról szóló II. rész 8. §-ában ez foglaltatik:

«A vallatásnál bármilyen kínzás, vagy testi bántalmazás alkalmazását már az 1790—1. évi 42. tez. is tiltván, ezen törvény tilalmának megszegésével netalán történendő visszaélések megbüntetése iránt újabb intézkedések szüksége fenn nem forog.»

Tehát csak azért nem találta szükségesnek újabb intézkedéseket kiadni, mert már hetven évvel azt megelőzőleg világos törvény tiltotta el «a vallatásnál bármilyen kínzás, vagy testi bántalmazás alkalmazását», de viszont mégis felemlítette, és hangsúlyozta ezt a tiltó törvényt, nyilvánvalólag azért, mert a tapasztalás bizonyította ennek a törvénynek gyakori megszegését . . .

Igy nem szabad a vallatásnál, vagyis a gyanúsított vagy terhelt kikérdezésénél semmiféle kínzást vagy testi bántalmazást alkalmazni. Ezek nem vezetnének célhoz, mert a verés fájdalmai között a rab maga ellen is hazudhatik s vallomásának visszavonására csak a legelső kedvező alkalmat várja.

Az a körülmény, hogy a terhelt néha a vizsgálóbíró előtt is ugyanazt mondja el, a mit a vallatáskor: magában véve még nem szolgálhat alapul a marasztaló ítéletre, annál kevésbé, ha ez a beismerés az előnyomozat folyamán tétetett. Sok vádlott azzal áll elő a főtárgyaláskor, hogy a beismerést kényszereszközök hatása alatt tette s a vizsgálóbíró előtt pedig azért ismételte a beismerést, mert a csendőrök megfenyegették, hogy ha nem úgy mondja ott is, ismét kikérik a bíróságtól és megkínnozzák.

Az ilyen védekezés gondolkozóvá teszi a bírót és két-

szerezen készíti arra, hogy bővebben vizsgálja annak a beismerésnek az értékét, melyet a vádlott az előnyozás vagy vizsgálat alkalmával tett.

Hiszen a Bp. 139. §-a nyilván kötelességül is rójja ki már a vizsgálatnál is, hogy:

«A terhelt beismerésének megtörténte után is rendszerint meg kell szerezni a terhelt bűnösségének egyéb bizonyítékait is.»

Ha ez kötelessége a vizsgálóbírónak: mennyivel szigorubb kötelessége magának az ítélőbírónak, a ki hivatalva van igazságot tenni!

Minden czélzás nélkül mondom el a következőket.

Az 1870-ik évben a m. kir. Curia elnöke egy átiratot intézett az igazságügyminiszterhez, a melyben felkérte, hasson oda, nehogy a csendőrök a letartóztatás alkalmával a vádlottakat kényszereszközök alkalmazásával bírják vallomástételre s hogy egyáltalán ne vallassanak, miután ez hatáskörükön kívül esik. «Mind gyakoribbá válnak ugyanis az esetek, — mondja az átirat — hol a vádlottak a végtárgyaláson visszavonják a beismerést és hivatkoznak arra, hogy a csendőrök részéről erőszak lett ellenük alkalmazva. Ily körülmények közt igen megvan nehezítve a bíróságra nézve a valóság megállapítása, mivel sem egyik, sem a másik vallomás elfogadására nincs elegendő támpont.»

Az igazságügyminiszter 1870. évi aug. 11-én 12720. I. M. sz. a. rendeletet adott ki «a testi bántalmazással járó vallatási rendszer eltiltása tárgyában».

Ebben a rendeletben szó van arról, hogy a «fegyenczek betegsége alapokának egyikét azon testi bántalmazások képezik, melyekkel a vádlottak közvetlenül

elfogatásuk után, az elővizsgálat alkalmával a közbiztonsági közegek által illetetnek. Azon verések, összekötések és többrendbeli mesterséges kínzások, melyekkel a fegyenczek egybehangzó vallomásuk szerint sokszor még a büntett bevallása után is jogtalanul és gyakran czéltalanul bántalmaztatnak, sokkal csekélyebb mérvben is elégségesek a legegészségesebb s erőteljesebb ember elnyomorodásának előidézésére. Nem kétlem, hogy számosan vannak oly közbiztonsági közegek, melyek felfogva hivatásukat, mindenkor a törvény szellemében és tapintatosan járnak el és felteszem, hogy ellenkező bánásmódra csak szórványosan és kivételesen fordulnak elő példák: mindazonáltal, ha még a legkritikább kivételesség esetei forognának is csak fenn: mindannyiszor kárhóztatandó azon eljárás, melynél törvényeink ellenére a régi vallató rendszerrel egybekötött kínzó mód alkalmaztatik».

Itt azután megemlékezik a rendelet az 1790—91. évi XLII. t.-cz.-ről és az Országbírói értekezlet II. rész 8. §-áról (melyekről már fentebb volt szó) és így végzi: «Azon szomorú tapasztalatok által indítva, hogy még mindig többfelé fordulnak elő esetei a kínzóvallatásnak, ezennel felhívom a közönséget, hogy gondosan őrkdjék a felett, hogy ezentúl közegei a testi bántalmazással járó vallatási rendszertől szigorúan tartózkodjanak, továbbá hogy azok, kik e tekintetben hivatalos hatalmukkal visszaélnék, szoros feleletre vonassanak s érdemelt büntetéssel fenytessenek» . . .

Az 1872. évben kiadott: «Ideiglenes bűnvádi eljárási szabályok» 52. §-a nyilván kimondotta:

«Vádlottat nem szabad vallomásra, vagy valamely

állításra igérettel vagy csellel reábirni, sem e végett kényszereszközöket, vagy fenytéket használni. Ily eszközök az esetben sem használhatók, ha vádlott egyáltalán nem akarna vallani».

Ez a törvényes rendelkezés nem szüntette meg a panaszokat. Épen azért az igazságügyminiszter 1886. évben 42123. I. M. sz. a. kiadott rendeletével véget akart vetni ennek a jogi bizonytalanságot sokszor előidéző állapotnak, alkalmat akart adni a panaszkodóknak arra, hogy panaszukat alkalmas helyen előadhassák s annak valódisága megállapítható legyen. Ezért a következőleg rendelkezett:

«Ismételve fordult elő azon eset, hogy vádlottak a végtárgyalás során korábbi beismerő vallomásaikat azon indoklással vonták vissza, miszerint a beismerésre a csendőrség részéről szenvedett bántalmazások által kényszerítették. A csendőrök ellen ez alapon megindított vizsgálat rendszerint a vádaknak alaptalanságát derítette ki. Egyrészt, hogy az alaptalan és a közbiztonsági közegeknek tekintélyét is sértő vádaknak eleje vételessék, másrészt pedig mellőzhetővé váljék minden új vizsgálat, mely egyébként az ilyen alaptalan vádakot követni szokta: utasítom a czimet, intézkedjék, hogy minden egyes esetben, a midőn a csendőrség részéről valaki a fogházba bekísértetik, ugyanez, tekintet nélkül arra, hogy az átadáskor emel-e panaszt vagy nem, az őt bekísért közegek bánásmódja ellen, a bíróság egyik birói tisztet viselő tagjának, járásbírósnak pedig magának a bíróság vezetőjének személyes jelenlétében a % alatt mellékelt jegyzőkönyvi mintában foglalt kérdésekre. (Mi a neve, mikor, hol és ki tartózt-

tatta le? Volt-e eddig elzárva és hol? Egészségi állapota milyen? Vannak-e testén sérülések vagy sebhelyek s ha igen: hogyan és miként keletkeztek azok?) kihallgatassék és ha a csendőri közegek részéről történt bántalmaztatását panaszolná, a fogházorvos által azonnal és tüzetesen megvizsgáltassék.»

Ezen a rendeleten alapul a Szolgálati utasítás II. részének 45. §-a «az elfogott vagy elővezetett egyénnek a polgári hatóságnál kihallgatása, illetve kikérdezése a csendőrség részéről tapasztalt bánásmód felől és esetleges orvosi megvizsgálása».

És saját érdekükben teszik a csendőrök, ha minden egyes bekísérés esetében kívánják a rendeletben körülírt jegyzőkönyv felvételét, a mely megvédi őket minden későbbi жанусítás ellen.

Mert ma is fordulnak elő panaszok, hogy a kikérdezés alkalmával azzal igyekeztek beismerésre bírni a vádlottat, miként ha beismerést tesz, szabadon bocsátják s ebben a reményben, a szabadonbocsátatás végett tett beismerést.

Fordulnak elő panaszok, hogy azzal ámitották a vádlottat, miként beismerés esetében a bíróság felmenti, mert töredelmességét s megbánását látja. Fordultak elő panaszok, hogy a vádlottat azzal ámitották, hogy társa vagy hozzátartozója már úgyis beismerést tett s ő ellene bizonytságot szolgáltatott; hogy nála megtalálták a bűnjelt; hogy tanuk bizonyítanak ellene, a kiknek vallomása alapján anélkül is elítélik, holott a beismerést az ő javára tudja be a bíróság. Fordulnak elő panaszok, hogy a vádlottat megveréssel, gúzsba kötéssel fenyegették, hogy órákon keresztül mozdulat-

lanul állással, egész napon keresztül éhezéssel, szomjúhozatással s aludni nem engedéssel sanyargatták és kényszerítették a beismerésre.

Számtalan az ilyen és ehhez hasonló panasz. Alapos vagy nem: arról ne beszéljünk. De mindenesetre alkalmas arra, hogy a beismerés őszintesége tekintetében kétséget támasszon. Ekkor pedig már kevés értéke van a beismerésnek, kivált ha az bíróságon kívül történik.

És a beismerés visszavonása esetén a visszavonás okát mindenkor meg kell kérdezni a terheltől, vagy ádlottól — a mint azt a Bp. 137. §-a előírja — és ha csak némileg is valószínűvé teszi, hogy a beismerésre törvényellenesen bíratott reá: úgy tekinti a bíróság, mintha már eredetileg is tagadásban lett volna . . .

A most érvényben levő Bünvádi perrendtartás is határozottan tiltakozik minden vallatás ellen, vagyis az ellen, hogy a terhelt testi vagy erkölcsi kényszer által beismerésre bírassék.

Ugyanis 135. §-ában ezt mondja:

«A terhelt vallomásának vagy beismerésének ki- eszközlése végett nem szabad sem ígéretet, biztatást, ámitást, fenyegetést, erőszakot vagy kényszert használni, sem a terheltet éjjeli kihallgatással vagy más módon célzatosan kifárasztani. Nem szabad a terheltre határozatlan, homályos, több értelmű, fogásos vagy olyan kérdést intézni, mely a feleletre útmutatást tartalmaz, vagy melyben valamely be nem ismert tény beismer- nek, vagy be nem bizonyított tény bebizonyítottnak van véve.»

«A lehetőségig kerülni kell minden kérdést, mely csak a terhelt feleleteivel megállapítandó ténykörülmenyt

foglal magában. Különösen a részésre, az orgazdára és a bűnpártolóra vonatkozó kérdésekben ezeket csak akkor szabad megnevezni vagy közelebről megjelölni, ha a terheltet más, megengedett módon nem lehetett megnevezésükre bírni.»

Ezek a szabályok mindenkor és mindenki által szem előtt tartandók.

És a törvényellenes vallatásnak nemcsak az a követ- kezménye, hogy a valóság ki nem tudható, s a vallatott testi bántalmazást, vagy kényszerítést szenved: hanem maga a vallató is büntetésnek teszi ki magát.

Es ez természetes is. Mert ha büntetést von maga után a közhivatalban nem álló egyén által elkövetett bántalmazás: mennyiben súlyosabb beszámítás alá kell esnie az olyan bántalmazásnak, a melyet valaki a hivatalos hatalmába került s így védtelen egyén ellen elkövet.

Nézzünk valamit ide vonatkozólag az anyagi büntető törvénykönyvből.

A ki más ellen meggyalázó cselekvényt követ el, — a ki más tettelesen bántalmaz, habár sérülést nem ejt is rajta, — a ki más t felpofoz, arczul üt, orron üt, földhöz vág, mellen ragad, erőszakosan vállon fog, ha mind ez nyomot nem hagyott is maga után, vagy orvosi látlelet szerint testi sértésnek nem minősíthető: a tettes a Btkv. 261. §-ában meghatározott becsületsér- tést követi el, melynek büntetése 500 forintig terjedhető pénzbüntetés.

A ki másnak testét szándékosan, de ölési szándék nélkül bántalmazza, vagy egészségét sérti, ha az ez által okozott sérülés, betegség vagy elmekeór

husz napnál hosszabb ideig tartott: a súlyos testi sértés büntetést követi el s büntetése három évig terjedhető börtön,

ha husz napot túl nem haladott, de nyolcz napnál tovább tartott: a súlyos testi sértés vétségét követi el és büntetése egy évig terjedhető fogház és ötszáz forintig terjedhető pénzbüntetés,

ha nyolcz napnál tovább nem tartott: a könnyű testi sértés vétségét követi el s büntetése hat hónapig terjedhető fogház és kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetés (301. és 302. §.)

Ugyanezekről a testi sértésekről a *katonai büntető* törvényben ez áll:

«A ki valamely ember ellen nem ugyan oly szándékból, hogy őt megölje, de mégis más ellenséges szándékból oly módon cselekszik, hogy abból annak legalább 20 napig tartó egészség háborítása, vagy hivatásának betöltésére legalább 20 napig való képtelensége, elmezavarodása, vagy súlyos megsérülése keletkezett: a súlyos testi sértés büntetében válik bűnössé.» (431. §.)

«Ezen büntetbe az is bűnössé válik, a ki édes szülőit, vagy valamely katonai személyt, köztisztviselőt, lelkészt, tanut, vagy szakértőt hivatásuk vagy szolgálatuk teljesítése közben, vagy e miatt megsérti, ha a sérelem nem is a 431. §-ban föltételezett minőségű.» (432. §.)

«A súlyos testi sértés büntetése hat hónaptól egy évig terjedhető börtön, a mely azonban súlyosító körülmények között öt évre emelendő fel.» (433. §.)

«Azonban: a) ha a bár magában véve csekély testi sértés oly eszközzel s oly módon vitetik véghez, a mely közönségesen életveszéllyel jár; b) ha a sértésből legu-

lább is 30 napig tartó egészségháborítás vagy, hivatásra való képtelenség keletkezett; c) ha a cselekmény a sérültre nézve különös kinokkal járt; e) ha a súlyos testi sértés életveszélyessé vált: akkor egy év és öt év közötti súlyos és súlyosított börtönbüntetés mondandó ki.» 434. §.

«Ha pedig a büntetből: a) a sérültre beszélő képességének, látásának, vagy hallásának elvesztése, vagy maradandó gyengesége, nemzőképességének, félszemének, félkarjának, vagy egyik kezének elvesztése, vagy valamely más feltűnő megesonkítás, vagy elcsufítás, vagy b) örökös sinlődés, gyógyihatalatlan betegség, vagy a kigyógyulás valószínűségét kizáró elmeháborodás, vagy c) a sérültnek hivatására való örökös képtelensége következett be: akkor a súlyos börtönbüntetés öt év és tiz év közötti tartamban szabandó ki.» (435. §.)

(Az efajta súlyos testi sértés büntetése a polgári életben vagyis az 1878: V. t. cz. 303. §-a szerint öt évig terjedhető börtön, esetleg fegyház.)

Az elmondott esetek az olyan testi sértésekre vonatkoznak, a melyeket magán ember követ el.

De lássuk röviden azokat az eseteket, a mikor közhivatalban álló ember hivatala gyakorlata közben bánik el törvényellenesen a hatalmába került emberrel.

A *Btk* (1878: V. t. cz.) 473. §-a szerint:

«Azon közhivatalnok, a ki hivatala gyakorlatában valakit tetteleg bántalmaz, vagy bántalmaztat, a mennyiben cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik: a hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el és hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.»

Álljunk meg egy kissé. Azt mondja a törvény hogy: «a mennyiben cselekménye súlyosabb beszámítás alá

nem esik.» Ezt úgy kell érteni, hogy az illető közhivatalnok a bántalmazás, vagy bántalmaztatás által, vagy épen nem, vagy csak könnyű testi sértést okozott és e miatt a sértett vádat nem emelt. Mert ha csak könnyű testi sértést okozott is, már akkor «súlyosabb beszámítás alá esik» cselekménye. A súlyos beszámítás alá esés a büncselekményre meghatározott büntetés mértékétől függ. A hivatali hatalommal való visszaélés vétségének hat hónapig terjedhető fogház, a könnyű testi sértés vétségének a büntetése pedig hat hónapig terjedhető fogház és kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetés: így a könnyű testi sértés vétsége súlyosabb beszámítás alá esik, mint a hivatali hatalommal való visszaélés vétsége, mert az egyenlő tartamban meghatározott szabadságvesztésen (hat hónap) felül a könnyű testi sértés vétségére még külön pénzbüntetés is van meghatározva.

De azért még sem csupán a könnyű testi sértés vétsége miatt lakol meg a közhivatalnok — habár büntetését a Btkv 302. §. első bekezdésének harmadik tétele alapján mérik is ki, — hanem elveszíti a viselt hivatalát is, mert a viselt hivatal elvesztésének kimondása a hivatali vétségeknél semmi körülmények közt sem mellőzhető. (Btkv 484. §.)

Most aztán ugorjunk át megint magára a vallatásra. Mert erről is rendelkezik a Btkv, mikor kimondja 477. §-ában:

«Öt évig terjedhető börtönnel büntetendő azon közhivatalnok, a ki azon czélból, hogy a vádlottól, tanutól vagy szakértőtől vallomást, vagy nyilatkozatot csikarjon ki, ezek valamelyike ellen bármily törvényellenes kényszereszközt alkalmaz, vagy alkalmaztat.»

Megjegyezni kívánom itt is, hogy ha a kényszereszköz alkalmazása folytán testi sértés származik, ez — a gyógyulási időnek megfelelő módon — mint könnyű, vagy súlyos testi sértés vétsége, vagy súlyos testi sértés büntette, anyagi halmazatban van a hivatali hatalommal való visszaéléssel s a bíróság összbüntetést szab rá.

De a polgári büntető törvényen kívül a *katonai büntető törvényben* is tiltva van a hivatali hatalommal való visszaélés. Ugyanis 589. §-ában ez foglaltatik:

«Ha a 344. §-ban megjelölt személyek valamelyike a kik közzé a *csendőrök*: is tartoznak) hivatali, vagy szolgálati eljárásában tetteges bántalmat követ el, első ízben három naptól egy hónapig terjedhető fogsággal, másodizben ugyanoly tartamu szigoru fogsággal és a körülményekhez képest, kivált még gyakrabban ismétlés esetén, elbocsátással is büntetendő.» (589. §.)

«Ha a tetteges bántalom oly körülmények között történt, a melyek csödülésre szolgálhattak, vagy szolgálhattak volna okot: akkor annak büntetése egy hónaptól három hónapig terjedhető szigoru fogság és elbocsátás.» (590. §.)

«Az 588. és 589. §. határozatai tisztekre és altisztekre is alkalmazandók, ha szolgálatban tetteges sértést, vagy bántalmazást követnek el.» (591. §.)

Figyelembe kell itt hoznom a Szolgálati utasítás 43. §-át és a 35. §-át, a melyeket semmi körülmények között sem szabad szem elől téveszteni . . .

Rámutatam a fentebbiekben a vallatás módjaira és a testi büntetésekre, a melyeket törvények és rendeletek már régen eltöröltek. Rámutatam a kikérdezés törvé-

nyes módja és a visszaélések szigorú következményeire. Felemlítettem, hogy az alaptalan vádaskodás ellen miként lehet védekezni. Felemlítettem nebulókat a gyakran előforduló panaszok közül. Emlékezetbe hoztam, hogy a kényszerített beismerésnek nincs nagyobb értéke a tagadásnál, sőt még hátrányosabb is, mert homályba borítja a valóságot.

Most azzal zárom be soraimat, a mit a régi római circusban a halálra szánt gladiátorok, vagy bajvivók mondtak a kegyetlen Nérónak: «Vigyázz Cäsär! a haladók köszöntenek téged!»

Vagyis vigyázzon minden szilajvérü és gyorskezü olvasó, hogy az itt-ott felhangzó vádak alapossá ne váljanak!

A magán-vád.

Sokszor a kis ujjával elnyomhatja azt az ember, a mit később a tenyerével sem tud — mondja a példabeszéd.

A hír olyan, mint a magas hegy hóval borított meredek lejtőjéről lerohanó hógulya, (a mint az Alföldön mondják vagy hógolyó vagy hógörgeteg, a mint urasabb nyelven hívják): minél lejjebb, tovább görög, annál nagyobb lesz.

Hát még a rossz hír, hogy megnő, míg a falu egyik végétől a másikig ér! Bizony nem mindig ismer reá maga az se, a kitől eredt.

Ez az oka annak, hogy vannak olyan esetek, mikor valami cselekmény akkor válik büntethetővé, a mikor e miatt maga a sértett vagy megbántott fél emel panaszt.

A törvény nem akarja, hogy terjedjen a gyalázat, a rossz hír akkor is, ha a megsértett azt el akarja titkolni. Pedig ha bíróság elé kerül az ügy, már mégis csak nyilvánosságra jön az, habár vannak olyan esetek, a mikor a bíróság a főtárgyalás alkalmával elrendelheti a nyilvánosság kizárását, vagyis kimondhatja, hogy a főtárgyalási teremben senki más nem lehet jelen a bíróság, ügyészség tagjain, a megidézetten s a védőn kívül. Ez olyankor történik, midőn a főtárgyalás nyilvánossága a közrendet, vagy közérkölcsiséget veszélyeztetné. (Bp. 293. §.) Ilyen

eset pl. az erőszakos nemi közönség, vagy megfertőztetés, a midőn a nő szeméreméretét még mélyebben sértené, ha nagyobb közönség előtti mondaná el az őt ért gyalázatosság részleteit, a mit pedig egészen világosan úgy kell elbeszélni, a mint történt, hogy a bíróság előtt tisztában legyen minden.

De ha még ki is van mondva a nyilvánosság kizárása: a törvény megadja azt a jogot a vádlottnak és sértettnek, hogy mindenik két-két bizalmi férfit jelöljön ki a jelenlevők közül, a kik aztán végighallgassák a főtárgyalást (Bp. 294. §.)

Azt szokták mondani, hogy a mit két ember tud, az már nem titok. Hogy maradhatna titokban az, a mi még a zárt ajtók mögött tartott főtárgyaláson is történik, a hol a megidézettek (tehát tanúk) és a bizalmi férfiak jelen vannak!?

Sok pártá esett már ilyen dolog miatt a sárba!...

Némely esetben tehát a sértett szabadjára van bízva, hogy kívánja-e a tettnék bírói uton megtorlását, vagy nem? olyankor t. i. mikor a tett maga a szorosabb értelemben vett közérdeket nem sérti.

Mondok egy példát.

Ha valaki azzal rágalmazza meg a szomszédját, hogy az a vásárban egy pár csizmát lopott: ez ugyan sértő a szomszédra, de a közérdeket nem sérti.

De van olyan büncselekmény is, a mely egyik esetben nem sérti a közérdeket, másik esetben sérti, ha még ugyanazon egyén követi is el.

Hallgassuk meg Szabó Imre esetét. Ez börtönőr volt valahol az országban s kitűnően meg állotta helyét, míg neki nem adta magát annak az átkozott kártyának, mely

olyan sok embernek a becsületét szennyezte már be. Csinos fiatal ember volt, az tagadhatatlan, szemet is vetettek rá a lányok, mikor ott ácsorgott a megyeház előtt a kapuban. Különösen gyakran akadt arra utja Tót Sárának, a ki az alispánnál hosszab ideig szakácsnéskodván, néhány száz koronát berakott a takarékpénztárba. Tudta ezt Szabó Imre s esténként ki kiszökött a megyeház kapuján arra az egy órára is, a mikor felváltotta őt a másik őr. Ott várta Tót Sára. Addig-meddig, míg kirukkolt vele Szabó Imre: «Hej, te Sára! de szívesen feleségül vennék én téged, ha volna néhány forintom, hogy itt hagyjam ezt a büntelen rabságot és valami jobb élethez kezdjek.» —

«Volna nekem, Imre! oda is adnám, ha elvinnél engem» — felelt a lány. Az lett a vége, hogy szépen megalkudtak és Tót Sára előleggyanánt át is adott Szabó Imrének száz forintot, hogy ez adósságait kifizethesse s könnyeben kiszabaduljon. Szabó Imre hamar elkártyázta a pénzt. Tót Sára csak ezután tudta meg, hogy Szabó Imrének felesége és gyermeke van az ő falujában, így őt el nem veheti, tehát megcsalta, mert házasságot ígért neki, holott ez lehetetlen. Boszúságában felakarta jelenteni Szabó Imrét a csalásért, de ez addig rimánkodott neki, míg megbekült. Megtörtént hát a család, Szabó Imre kárt tett Tót Sárának, megsértette ennek magánérdekét: de közérdeket nem sértett meg; így Tót Sára panasza nélkül nem volt helye bünvádi eljárásnak.

No de egy más csalásért mégis csak bekerült Szabó Imre a saját börtönébe. Úgy történt a dolog, hogy a dusnaki bíró fia valami nagy verekedésbe keveredett s úgy ütött meg egy másik fiút, hogy annak eltört a karja.

É miatt elítélték a bíró fiát hat havi börtönre. Felebbezett. Mikor kiment a törvényszéktől, utána sompolygott Szabó Imre az ő csinos börtönöri egyenruhájában és azt mondá neki: «Látom, hogy nem nagyon vágyol a megye kosztjára, bizony keserű is annak kenyere; de hát ha lejön a felsőbb bíróságtól az ítéleted: a dusnaki bíró-fia létedre is úgy becsuknak, mint annak is a rendi. Én sajnálnám, ha a te szép piros orczád rózsái elhervadnának abban a nagy sárga házban: azért egy pár köből tiszta buza árért megszabadítanálak a gyalázattól. Nézz ide a ruhámra: látod, hogy én börtönőr vagyok s módomban van ezt megtenni s téged kiszabadítani.» A dusnaki bíró fia előbb kételkedett, de azután addig beszélt neki Szabó Imre, hogy egy éjszaka, míg az apja aludt, a kamarából négy zsák buzát el nem szállított a korcsmároshoz s annak árát át nem adta Szabó Imrének. Az utolsó ítélet kihirdetésekor épen Szabó Imre vette át a dusnaki bíró fiát, hogy lekísérje a börtönbe; mikor látta a fiu, hogy mégis csak bekíséri a rácsos ajtón, dühösen kifakadt: «miért esalta hát ki tőlem azt a 20 forintot, ha nem bocsát szabadon?» Meghallotta ezt az ott járó várnagy, utána járt a dolognak, megtudta az egészet és feljelentette az esetet az ügyészségnek. A dusnaki bíró fia megengedett Szabó Imrének, de nem engedett meg a törvény és megbüntette Szabó Imrét a csalásért. Pedig hát a kárt itt is csak a dusnaki bíró fia szenvedte. De ez a csalás a közérdeket sértette meg, mert az államnak érdekében áll, hogy minden alkalmazottja teljesen megbízható és kifogástalan legyen, már pedig, ha ezek közül valaki azt színleli, hogy neki hatalmában van az, a mi nincs hatalmában s olyant ígér, a mit nincs módjában

teljesíteni: kétségtelenül megrendíti azt a bizalmat, a mi az ő állását illeti s ezáltal megsérti a közérdeket.

Beszéljünk azért a magánérdeket sértő büncselekményekről vagyis a magánvádról.

Mondhatnánk, hogy beszéljünk az «indítványi büncselekményekről». De hagyjuk ezt a kevésbé érthető kifejezést a jogászok részére, könnyebb nekünk a régi módi szerint csak magánvádat használni.

Azt mondja a törvény, hogy némely esetekben nem lehet megindítani a bünvádi eljárást, ha azt a sértett fél nem kívánja. (Büntetőtörvénykönyv. 110. §.)

Arról is van szó, hogy ha a magánindítványra üldözendő cselekményen kívül egyuttal hivatalból üldözendő cselekmény is követtetik el: ez utóbbi eset miatt foly a matba teendő az eljárás, ha a sértett fél el is áll az ő indítványozási jogától. (Btk. 111. §.)

Én ugyan tisztelem a törvényt, de azért hajlandó volnék ennél a törvényszakasznál is azt kiáltani, a mit a németek halhatatlan költője: Goethe haldoklása alkalmával kiáltott: «több világoságot!» Mert nem restellem bevallani, hogy háromszor is neki kell rugtatni ennek a törvényszakasznak, míg megéri valaki.

Itt is csak a példa világosit. Mondjunk hát példát.

Kancsi József csapláros felbízta Dózsa Bandit, hogy mikor hazahordja a tisztított csöves tengerit a mezőről, álljon meg az ő csapszéke előtt s adjon le egy pár kaszítakosárral, majd lesz aztán bor, akár száz üveggel, vagy ha úgy akarja, épen hogy készpénzt is ad neki a tengeri árába és mint a féle gazdalegényhez illik, koronásokat dobhat az öreg Kulín brugójába, mikor ez a lakodalomban muzsikál az ő hires bandájával. Dózsa

Bandi hajtott a szóra s minden forduló alkalmával a csapszék előtt lecsuszott a tetést rakott deszkaoldalas kasból egy pár kaszitakosár tengeri, meg egy néhány buksi fejű kötéstengeri is. Bizony, Kancsi József nemcsak azt a két pórászos malacot meghizlalhatta volna vele karácsonyig, hanem még másik kettőt is. Az ám, csakhogy ezt se hizlalhatta meg, mert bekerült olyan hűvösre, a mit kánikulába is «hűvös» nek hívnak. Mert gyanakodott Dózsa András uram, a Dózsa Bandi apja s egy izben elébe került a fiának s épen rajta csipte, a mint adogatta az le a szekérről a szép nagy csöves tengerit Kancsi Józsinak. Dózsa András uram fel akarta jelenteni az ő esemetéjét, hogy zárják be, legalább nem lopja meg többé az apját s egyuttal zárják be vele azt a gazember csaplárost is, a ki reávette fiát a lopásra. Dózsa Bandi sirt-rítt, kérlelte apját, hogy ne tegye csúfá őt és az egész nemzetségét, a kik közül még egynek sincs a neve a vármegye fekete könyvében. Dózsa András uram maga is félt a szegyéntől s mást gondolt: beáztatott egy borhuzó kötéldarabot s mikor ez már jól megszitta magát vízzel: Bandit behívta az ólba s ott betett ajtó mögött úgy megrakta, mint a két feukü dobot. Bandi nem igen ment volna fürödni a folyóba egy pár hétig, még olyan meleg időben sem, mikor a kutya kinyújtja a nyelvét, mert félt volna, hogy meg találná kérdezni valaki, miért van kopikékkal-jajjveressel úgy megléniázva az ő szép barna bőre; azt pedig csak nem mondhatta volna meg, hogy mi történt az ólban. El is aludt volna az egész ügy. Igen, de — mint sok Kancsi József szokta mondani — mindig olyankor mennek azok a «kakastollások», a mikor nem kéne. Ő hozzá is épen akkor toppantak be,

mikor Dózsa András uram szemrehányást tett neki a fia felbujtásáért és követelte tőle vissza a lopott tengerit. A «kakastollások» meghallották ezt s elbeszéltették maguknak és mevizgálták az esetet. Dózsa András uram, a kire mind a két keresztbe álló szemével kaosingatott Kancsi József, váltig hangoztatta, hogy ő nem teszen panaszt e miatt a lopás miatt sem a fia, sem Kancsi József ellen s nem kívánja egyiknek sem a megbüntetését. De azért a «kakastollások» csak felvették az esetet és bejelentették az ügyészséghez.

Helyesen tették-e?

Égészen helyesen. El kellett mondani az egész dolgot annak daczára, hogy Dózsa András uram nem emelt vádat, mert csak így tünhetett az ki, hogy Kancsi József milyen büncselekményt követett el. Dózsa Bandi az apját lopta meg, tehát egyedül az apjától függött az, hogy bezárassa e fiát a lopásért, vagy ne? Nem akart panaszt tenni és nem is tett, ezért Dózsa Bandi mint vádlott ellen nem volt megindítható a bünvádi eljárás, mert ha a lopás fel- vagy lemenő ágbeli rokonok, testvérek, vagy közös háztartásban élő rokonok stb. közt követték el, csak a sértett fél indítványára indítható meg a bünvádi eljárás. (Btkv. 342. §.)

Igen ám, csakhogy Kancsi József nem tartozott ezek közé a rokonok közé, hanem egészen idegen ember volt, ő reá nézve nem magánvádra üldözendő büncselekmény volt, a mit elkövetett, hanem hivatalból üldözendő büncselekmény. Ha a fiu apjától lop: büntettet követ el. (Btkv. 336. §. 8. p.) Kancsi József arra bujtotta fel, vagy bírta reá Dózsa Bandit, hogy apjától lopjon, tehát Kancsi József egy embert lopás büntetettére bujtott fel. A lopás

büntette hivatalból üldözendő bűncselekmény, csak a törvényben szó szerinti meghatározott esetekben (Btkv. 342. és 343. §.) nem az, Kancsi József ezen esetek egyike sem alkalmazható, mert semmiféle összefüggésben nem állott Dózsa András urammal: így a Kancsi József bűncselekménye épen olyan elbírálás alá esik, mintha nem Dózsa Bandit, hanem Patyi Jankót bujtotta volna fel egy lopás büntetérére. Az Kancsi Józsefnél nem jön és nem jöhet számításba, hogy a felbujtott egyént éri-e büntetés, ez nem változtat az ő bűnösségén. Hát ha egy 11 éves gyermekkel felgyujtatott volna egy házat, a miatt, mert az a gyermek, a ki a bűncselekmény elkövetésekor életkorának 12 évét meg nem haladta, bünvád alá nem vonható (Btkv. 83. §.), büntetlen maradna a felbujtó is? Nem biz'a. Épen így nem maradhatott büntelenül a jelen esetben sem Kancsi József, a mikor olyan egyénnel követtetett el lopást, a ki magánvád hiányában nem vonható felelősségre.

Ime! a Dózsa Bandi és Kancsi József esetében kétféle bűncselekmény van összekeveredve. Dózsa Bandi olyan törvénysértést követett el, mely miatt a bünvádi eljárásnak csak magánfél (apja) indítványára lett volna helye, ilyen indítvány nem tétetett, tehát nem is tétetett folyamatba eljárás, de Kancsi József hivatalból üldözendő bűncselekményt követett el a lopásra való felbujtással s ezért őt hivatalból büntetni kellett, mert ha magánvádra üldözendő törvénysértésen felül hivatalból üldözendő bűncselekmény is követtetik el, magánvád hiánya miatt a hivatalból üldözendő bűncselekmény megtorlatlanul nem hagyható.

A magánvádnak — ha professzor módra akarnánk beszélni azt mondanánk — háromféle esetét különböztetjük meg, ú. m. . . . De hát beszéljünk csak úgy bizalmasan egymás között.

A magánvád vagy egészen a sértett kezében van, a mihez a közvádlónak semmi köze, — vagy feltételelesen engedi azt át a közvádlónak, hogy a mikor neki tetszik, vissza is vegye, — vagy úgy engedi azt át (hogy úgy mondjuk. örök áron) a közvádlónak, hogy a felett többé nem rendelkezhetik ő maga.

Ezeket az eseteket azonban nem a sértett, hanem a törvény határozza meg. A két első esetben a megindítás és folytatás egészen a sértettől függ, annyira, hogy az indítványát visszaadhatja akkor is és elállhat vádjától, mikor az ítélet már meg van hozva és a bíró rákezd az ítélethirdetés bevezetését, de még nem hirdette ki az ítéletet; de az ítélet kihirdetése után már nem lehet. (Büntető törvénykönyv 116. §.)

A harmadik esetben csak a megindítás függ a sértettől, de ha egyszer megtette a feljelentést, akkor már a továbbiak egyáltalában nem függenek ő tőle, azt többé meg nem szüntetheti.

Nagyon is érdekünkben áll tehát szem előtt tartani a magánvádnak ezen különböző eseteit.

A sértett mint *főmagánvádló* a következő esetekben jár el önállóan, a midőn hozzá se szól a kir. ügyészhez mint közvádlóhoz, hanem ennek kikerülésével egyenesen a bírósághoz fordul:

1. *rágalmazás* esetében, vagyis ha valaki ő róla többek jelenlétében, vagy több, habár nem együtt levő személy előtt oly ténnyel állít, mely valóság esetén őt közmeg-

vetésnek tenné ki, vagy ellene bűnvádi eljárás megindításának okát képezné. (Btkv. 258. §.)

Pl. Kis Géza azt állítja Nagy Jánosról, hogy ez nincs megesküdve a vele lakó Szabó Ágnessel, hanem csak olyan katona-hitre élnek s a holdvilágnál esküdtek meg.

2. *Nyomatvány utján elkövelelt rágalmazás* esetében, vagyis ha róla nyomtatványban mond olyat, a mi őt a közmegvetésnek tenné ki, vagy alkalmas volna arra, hogy ellene a bűnvádi eljárás megindíttassék. (Btkv. 259. §.)

Pl. Tarka Boldizsár egy röpiratban azt hirdette, hogy dr. Hám ügyvéd az ő pénzét adósától bevette és eköltötte. Vagy Fény Adolf fényképész egy szemérmetlen képre elvált feleségének a fejét illesztí s azt nyilvánosan egy kirkatba teszi.

3. *Becsületsértés* esetében, vagyis ha valaki ő ellene meggyalázó kifejezést használ, vagy meggyalázó cselekményt követ el, de ez nem többek (legalább három embert ért a törvény többek alatt) jelenlétében történik, vagy ezt a meggyalázó kifejezést, vagy cselekményt nyomtatvány, vagy képes ábrázolat utján tette közzé, vagy terjesztette. (Btkv. 261. §.)

Pl. Mersz Elek azt állítja Jó András községi bíróról, hogy ez mindig részeg. (Ez szóbeli becsületsértés.) Kakas Gergely megfogdossa a Turós Katieza mellét. (Ez tettleges becsületsértés.)

4. *Levéltitok megsértése* esetében, vagyis ha a nem neki küldött, neki címzett levelet, vagy lepecsételt iratot, vagy távsürgönyt valaki felbontja, vagy ha a neki szóló le nem pecsételt levelet vagy táviratot valaki kézre keríti abból a czélből, hogy annak tartalmát megtudja, vagy azt e végből valaki másnak átadja a nélkül, hogy erre fel lenne

hatalmazva, vagy ha valaki az így tudomására jutott titkot közzé teszi, vagy a levél, vagy a távirat küldőjének, vagy a czimzettnek károsítására használja fel. (Btkv. 327. §.)

Pl. Azt mondta a postamester az új levélkézbesítőnek, hogy a zárt levelet vigye el id. Nagy Ferencznek; ez utközben találkozott ifju Nagy Ferenczcel, a ki megnézvén a levél czimzését, azzal vette át a kézbesítőtől: én vagyok Nagy Ferencz, nekem szól; aztán felbontotta a levelet és elolvasta. (Ez a jogosulatlan felbontás.) Szolga István mint inas szolgált Dobai Bernátnál s meglátta, a mint ez egy felbontott sürgönyt nagy dühösen összegyűrve a papirkosárba dobott; mikor aztán takarított, a papirkosárból kikereste az összegyűrűt sürgönyt s átadta azt a Dobai Bernát vetélytársának, Kék Izsónak, a ki ebből megtudta, hogy Dobai Bernátot egyik hitelezője csöddel fenyegeti és Kék Izsó ezt a sürgönyt a hírlapban nyilvánosságra hozta. Ez a cselekmény Szolga Istvánra azért képezi a távsürgöny titok megsértését, mert a gazdájának szóló táviratot a papirkosárból előkereste, elolvasta s azt Kék Izsónak azért adta át, hogy ez is megtudja a távirat tartalmát; Kék Izsó pedig az által követte el a távsürgönytitok megsértését, hogy a tiltott uton kezeihez jutott, másnak szóló távirat titkok tartalmát nyilvánosságra hozta.

5. *Magánlak megsértésének vétsége* esetében, midőn más az ő lakásába, üzlethelyiségébe jogos indok nélkül, eselszövénynyel vagy az ő akarata ellenére bemegy, vagy az ő felszólítására onnan nem távozik. (Btkv. 332. §.)

Pl. Zöld Bertalan kereskedő szeretné megtudni, hogyan van ellátva a Sárگا Mózes raktára portékával s egy

alkalommal észreveszi, hogy a Zöld Bertalan tanonca valamit dolgozik a raktárban, ő egy nagy lapdát bedob az ablakon s aztán az ajtót nyitva találva, bemegy a raktárba, azt mondván a tanoncznak, hogy a gyermekek játék közben bedobták a lapdát s azt keresi és e közben szétnéz a raktárban. Ez jogos indok nélkül és esel-szövénynyel való behatolás.

Csala János megkéri a Kollát Sándor lányának, Zsuzsának a kezét, de Kollát Sándor kijelenti, hogy Zsuzsa már a Varga Lajos menyasszonya, meg is volt a kézfogó. Ennek daczára Csala János mégis elmegy oda szombaton este, épen mikor a vőlegényt várják a menyasszonyfogácsával, Kollát Sándor nem akarja, hogy a vőlegény ott találja Csala Jánost s ennek kiadja az utat, de Csala János a kiutasítás daczára is ott marad s bevárja a vőlegény megérkezését. Ez a lakással rendelkező akarata ellenére való benmaradás.

6. *Ingó vagyona szándékos megrongálása* esetében, midőn az ő ingó vagyontól más megrongálja vagy megsemmisíti. (Btkv. 418. §.)

Pl. A Görgös Sándor fiának ellensége a Birizdó Gábor fia, József s mindenáron csuffa akarja tenni. Egyszer meglesi, mikor ifju Görgös Sándor a lovat őrizve, elalszik, Birizdó József oda megy s a Görgös Sándor lovainak farkát és sörényét levagdálja. Ez idegen ingó vagyona szándékos megrongálása, mert a lovak értéke nagyon megsökken ilyen megnyirbált állapotban.

Tót Miska haragszik Szabó Imrére, a ki egyszer őt felpofozta a kocsmában, s midőn észreveszi, hogy Szabó Imre már behordta a szénáját a rétről, csupán egyetlen boglyája maradt még ott, melyhez nincs közel semmi

más éghető anyag, oda megy és felgyújtja a 30 korona értékű szénaboglyát. Ez idegen ingóvagyona szándékos megsemmisítése.

Ennél az idegen ingó vagyona rongálási esetnél azonban nagyon figyelni kell, mert előfordulhat, hogy ez nem magánvádra, hanem bizonyos körülmények miatt hivatalból üldözendő, a mikor nem a sértett tetszésétől függ, hogy megbüntetessék-e a tettes vagy nem, hanem az ő akarata ellenére is büntetés alá esik.

Különösen kell tehát erre vigyázni a nyomozat alkalmával.

Kutatni kell a nyomozat során az után, hogy az az ingó vagyona rongálás nem bosszúból követetett-e el? s ha igen, az a káros ember nem volt-e tanu, vagy szakértő, vagy nem olyan közhivatalnok-e, a ki eljárta volna a tettes ügyében? Ha aztán kiviláglik, hogy a tettes tanu, szakértő vagy közhivatalnok ellen bosszúból követte el az idegen ingó vagyona szándékos megrongálását, akkor aztán az eljáráshoz nem szükséges a sértett meghatalmazása, mert hivatalból üldözendő cselekménynyé változik az idegen ingó vagyona szándékos megrongálása, a melynek büntetése már nem is fogház, hanem börtön. (Btkv. 419. §.)

Pl. Sós László váltóhamisítás miatt került a bíróság elé, Baracs Vincze mint tanu bizonyította, hogy látta, mikor Sós László az ablak üvegére tette Kis Károlynak egy régi váltóját, ráfektette az új váltót s úgy pingálta arra Kis Károly nevét; Remes Antal tanár mint írásszakértő bizonyította, hogy a hamis váltón látható Kis Károly név a Sós László kezétől származik s a vonások megegyeznek Sós László próbairásaival. Ezek

tehát erős bizonyítékok voltak Sós László ellen, melyeket egyéb bizonyítékok kiegészítvén, a törvényszék elítélte Sós Lászlót magánokirat hamisítás büntetéeért. (Btkv. 403. §. 1. p.) A bírák között volt Vass Albert is. Sós László ez ellen a három ember ellen fenekedett, kiket személyesen ismert. Baracs Vincze az ő falujabeli ember volt, Remes Antal és Vass Albert pedig ott szoktak nyaralni. Az ítélet kihirdetésekor meg is fenyegette őket (csak úgy szúr alatt), no, majd megbánják még ezt! Tudta Sós László, hogy a dunaparti fűzek alatt van kikötte Vass Albertnek egy kis nemzeti színű csónakja, a melyen délutánoként bejár a víz közepén való kis szigetre. Egy éjjel, midőn senki sem járt a közelben, Sós László néhány súlyos kődarabot rakott a Vass Albert csónakjába s aztán a saját csónakjával bevontatta azt a Duna közepére s ott őt helyen megfurta s a víz alá merítette, mikor látta, hogy lesüljed a csónak, tudván, hogy azt nem hozzák fel többé a víz fenekéről, nagy elégtűlen mondá: Nesze neked, bíró, az ítéletért! Remes Antal tanárnak volt egy kedves vadászkutyája, a melyet Sós László jól ismert. Ennek a részére vett Sós László egy félkiló pecsenyét, megtöltötte azt kénés gyufafejjel és tüvel s oda adta a vadászkutyának, ez mohón kapta be a pecsenyét és negyednapra iszonyu kínok között kiadta páráját. Mikor megtudta ezt Sós László, dörmögé magában: Ez a szakértői külön díjazás. Egy vasárnap este a korcsmában találkozott Baracs Vinczével, a ki darutollas kalapját oda tette az asztalra a gyertya mellé. Sós László felvette a kalapot s kezdte nézegetni, aztán úgy forgatta azt a gyertya mellett, hogy egyszer csak belekapott és végig futott rajta a láng s leperzselte az

egész lenge darutollat, a melyet épen kilencz kerek forintért vett volt Baracs Vincze Jáger Józseftől. Bizony, a legényeknek kellett megfogni a derék, szép és erős Baracs Vinczét, hogy neki ne menjen Sós Lászlónak, a ki távozás közben odakiáltotta neki: Ez a tanudij. Ilyen fajta az ingó vagyon rongálás tanuk, szakértők, közhivatalnokok ellen elkövetve bosszúból, mely már nem magánvádra, hanem hivatalból üldözendő, a büntetése pedig egy évtől három évig terjedhető börtön és kétszáz forinttól kétezer forintig terjedhető pénzbüntetés. (Btkv. 419. §.)

7. *Idegen ingatlan vagyon szándékos megrongálása* esetében, ha valaki az ő ingatlanát jogtalanul elfoglalja (pl. felszántja a földjét), vagy szándékosan és jogtalanul megrongálja (pl. szándékosan összegázoltatja az ő vetését nyáj, csorda, csürhe keresztül hajtásával, vagy gyümölcsfáját kivágja, magánosan álló üres kunyhóját felgyújtja), a földtől el nem választott termékét felhasználja (kaszálóját lelegelteti). (Btkv. 421. §.)

Itt azonban meg kell jegyezni, hogy ha az így okozott kár öt forintot (10 koronát) meg nem halad, akkor nem ingatlan rongálás vétsége (Btkv. 421. §.), hanem tulajdon elleni kibágás (1879: XL. t. cz 127. §.) forog fenn.

8. *Könnnyü testi sértés vétsége* esetében, ha valaki az ő testét szándékosan, de ölési szándék nélkül akként bántalmazza, vagy egészségét sérti, hogy az ez által okozott sérülés, betegség vagy elmekór nyolcz napnál tovább nem tartott. (Btkv. 301. §.) Pl. Zombor András korcsmáros kilöki a korcsmából Száraz Gáspárt, ez éliesik, fejét egy kőbe vágja, betöri, feje hét nap alatt meggyógyul: ez szándékos könnnyü testi sértés, mert a kilökés

szándékos bántalmazás s e bántalmazás folytán állott elő a testi sértés. Galba Mitru mészégető összerperel a mészégetőnél Tógyer Indrével s egy marék meszet vág ennek arzába, mi által Tógyer Indre a szemén hat nap alatt gyógyuló sérelmet szenved. Ez is szándékos testi sértés, mert bántalmazási szándékkal vágta a meszet Tógyer Indréhoz, habár nem is akarta ennek szemét sérteni, de mégis hat nap alatt gyógyuló sérelem származott. Szerb György összerperelt Bolgár Józsaival, neki ment és fél bajuszát kitepte. Ez szándékos testi sértés, fájdalommal jár, mely valószínűleg nyolcz nap alatt megszűnik, könnyű testi sértést állapít meg. Héja József ijesztési szándékkal egy pisztolyt süttött el az ijedős természetű Oláh Gáborné háta megett, ez úgy megijedt, hogy összeesett, a nehézség kitérte s három napig feküdt. Ez könnyű testi sértést képező egészségháborítás, mert Héja József szándékosan ijesztette meg Oláh Gábornét s ez ijedelemtől volt beteg ez három napig.

9. *Tulajdon elleni kihágás* esetében, ha egy rovatlan előéletű ember nyílt helyről négy korona értéket meg nem haladó élelmi vagy élvezeti czikkeket lop. (1879: LX. t.-cz. 126. §.) Pl. libát vagy más szárnyas állatot, almát, diót, buzát stb. lop, a melyek élelmi czikkek, vagy bort, pálinkát, sört lop, a mi élvezeti czikk.

10. *Ingó dolog jogtalan használatával* elkövetett tulajdon elleni kihágás esete, ha valaki másnak az ingóságát jogtalanul használva megrongálja. (1879: XL. t.-cz 127. §. 1. p.) Pl. Józsa Márton az országutfélen egy órányira a falutól talál egy szekérbe fogott két lovat, melynek gazdája luczernát kaszál, hogy haza vigye. Józsa Márton felül a szekérre s bevágat a faluba s a ló gazdájának háza

előtt hagyja a fogatot, maga pedig tovább megy s így a gazda nem tudja haza vinni a lekaszált luczernát, sőt maga is kénytelen gyalog tenni meg az utat hazáig. Józsa Márton nem lopási szándékkal járt el, hanem csak azért, hogy kényelmesen jusson be a faluba. Ez ingó dolog jogtalan használata által elkövetett tulajdon elleni kihágás.

11. *Ingatlan vagyion szándékos rongálása* esetében, ha az okozott kár öt forint (10 korona) értéket meg nem halad. (1879: XL. t.-cz. 127. §. 2. p.) Pl. ablakverés, kőhajigálás, ha kár származik belőle.

12. *Védjeggyhamisítással elkövetett kihágás* esetében, ha valaki a más kizárólagos használati jogát képező védjeggyel ellátott árut forgalomba hoz, védjegyét hamisítja. (1895: XLI. t.-cz. 8. és 9. §.) Pl. Fekete Ignác kereskedő maga kotyvaszt valami sós borszeszt és arra a Brázay védjegyét ragasztja, vagy ez alatt a név alatt árulja. . .

Ezek azok az esetek, melyekben a sértett mint *főmagánvádlo* jár el. (Bp. 41. §.), tehát midőn a kir. ügyész kikerülésével közvetlen teszi a feljelentést és végezi a vádat. . .

Említettem volt, hogy vannak olyan magánvádra üldözendő büncselekmények, a melyekben a sértett — hogy úgy mondjam — mintegy feltételesen engedi át a vádat a kir. ügyésznek, mintha kikötné, hogy a törvény korlátain belül akkor vonja vissza a vádat, a mikor neki tetszik,

A törvény szerint a magánvád az ítélet kihirdetéseig vonható vissza. (Btkv. 116. §.) Ezt azonban úgy kell érteni, hogy csak az első bíróság ítéletének kihirdetéseig

vonhatja vissza az ilyen vádját a sértett, de ha az első bírósági ítélet már egyszer kihirdettetett: tovább nincs joga ahhoz, tehát a másodbírósági tárgyaláson már nem vonható vissza a vád.

És ez nagyon helyesen van így, mert ha a sértettnek a másodbíróság előtt is joga volna a vád visszavonására: ebből temérdek visszaélés származhatnék, a legnagyobb tér volna nyitva a zsarolásra, a mikor a sértett a végletekig kiszipolyozhatná a vádlottat, a ki tudván azt, hogy az első bíróság már bűnösnek találta őt, hajlandó lenne a legnagyobb áldozatokra, hogy a büntetéstől meneküljön.

Ha a törvény szavaíhoz akarunk ragaszkodni, akkor az olyan magánvádra üldözendő bűncselekményeket, a melyekbe a kir. ügyész is beleavatkozik, vagy beleavatkozhatik, mert a feljelentés után ő veszi át a vádat: *indítványi bűncselekményeknek* nevezzük.

Vagyis ha a sértett, mint főmagánvádló, vádat emelhet, azt lejárathatja, véghez viheti, a nélkül, hogy kötelessége volna a kir. ügyészt előlegesen felhívni a vád képviselőjére: ez a *főmagánvádló* (Bp. 41. §), — ha azonban a kezdeményezés joga egyedül a sértett féltől függ, az ő feljelentése nélkül a kir. ügyész bele nem avatkozhatik az ügybe, — viszont azonban csak akkor tehető folyamatba az eljárás, ha a vád képviselőjére a kir. ügyész előzetesen felhivatott: ez a *magánindítvány*.

A főmagánvádnál tehát nincs szükség az ügyészre, míg a többi magánvádban a sértett feljelentése folytán már a kir. ügyész jár el.

Ha Gönczi József becsületsértést követ el: én mint főmagánvádló megyek a kir. járásbírósághoz, bepanaszolom,

elítéltetem, a nélkül, hogy erről tudna valamit a kir. ügyész, — de ha megcsal: akkor akárki előtt is teszem meg a panaszt, azt beküldik a kir. ügyészhez s míg ez indítványt nem tesz, addig nem indulhat meg az eljárás, vagyis a panasz joga engem illett, az eljárás megkezdése a kir. ügyészt illeti a magánindítványnál.

A magánindítvány mindenkor a kir. ügyészségnél lenne megteendő: de mert néha ez nagyobb fáradságba kerülne, megengedi a törvény, hogy az indítvány a rendőri hatóságoknál, rendőri közegeknél és a bíróságoknál is megtehető legyen, azonban elrendeli azt is, hogy az ilyen indítvány haladéktalanul áttétessék az illetékes kir. ügyészhez. (Bp. 89. és 90. §.)

Említettem volt azt is, hogy — a főmagánvádtól eltekintve — a magánvádra üldözhető, vagy az úgynevezett *indítványi bűncselekmények* kétfélék:

1. olyanok, a melyek az *ítélet kihirdetése előtt* visszavonhatók;
2. olyanok, a melyek a *feljelentés után már egyáltalában nem vonhatók vissza*.

Ismernünk kell ezeket a bűncselekményeket azért, hogy a feljelentésnél már tisztában legyünk azzal, miként kell e nyilatkozatot venni a panaszkodótól (Szolg. utas. 101. §.), vagy hogy ne avatkozzunk be másnak az olyan dolgába, a miért egyedül csak neki van joga büntetést kérni.

Nézzük ezeket a magánvádat, vagy indítványi bűncselekményeket két csoportra osztva külön-külön:

1. A visszavonható magánvád esetei.

Azok az esetek, melyekben a sértett a magánvádat az első bírósági ítélet kihirdetéseig visszavonhatja, vagyis ura marad a vádnak, a következők:

Hamis vád.

Ha valaki a sértettet valamely hatóság előtt büntetendő cselekmény elkövetésével tudva hamisan vádolja, azaz olyan bünteselekményt fog reá és olyanért tesz feljelentést, a melyről tudja, hogy meg nem történt, tehát tudja, hogy az egész vád hamis. (Btkv. 227. §.)

Pl. Duma Flóra — a Vancsa Nucz apósa — keresztül akar menni a Jád-patakon áttett palón (a mit ők pútyénak neveznek), de a mint a közepére ér, megesuszik, bele esik a vízbe és belefutad, mielőtt a hegyoldalban juhait legeltető Vancsa Nucz odafuthat. Látja ezt a Vancsa Nucz ellensége Popa Flóra s feljeleníti Vancsa Nuczot, hogy szándékosan lökte bele apósát a Jádba, tehát ő volt oka a Duma Flóra halálának.

Van a hamis vádnak még egy másik faja is, az, nevezetesen, midőn valaki a sértett ellen hamis bünteseleket, vagy bizonyítékokat állít elő, vagy kohol. (Btkv. 227. §.)

Pl. Oláh Gábor buzát lop a magtárból s hogy a gyanút Tóth Imrére irányítsa, ennek kamarája felé szór el a buzából, hogy a nyomok oda vezessenek, vagy annak ismeretes bélyeges zsákját a lopás helyszínén hagyja.

Az ilyen hamis vádnál meg kell értenünk egymást, mert ez azok közé a bünteselekmények közé tartozik, a melyekre vonatkozólag egyik esetben hivatalból, másik

esetben magánindítványra van helye a bünvádi eljárásnak. Lássuk csak.

Ha a hamis vád alapján a büntető eljárás megindított: a hamis vád hivatalból üldözendő. (Btkv. 228. §.)

Pl. Duma Flóra elhalálozása miatt a Popa Flóra által feljelentett Vancsa Nuczot a vizsgálóbíró kihallgatja, mint terheltet.

Ha azonban a hamis vád folytán a bevádolt ellen büntető eljárás nem indított meg: a hamis vád miatt csak a hamisan vádlott indítványára van helye. (Btkv. 229. §.)

Pl. Oláh Gábor feljelentése folytán a csendőrök elmennek Tóth Imréhez, kikérdezik, de azonnal rájönnek az Oláh Gábor csalásására s ezt tartoztatják le a lopás miatt, de a tényvizlatban elmondják a Tóth Imre ellen tett feljelentést is.

Az már most a kérdés, hogy mit értünk az eljárás megindítása alatt? Mert ettől függ, hogy a hamis vád hivatalból üldözendő-e, vagy magánindítványra.

Erre csak az lehet a felelet, hogy a most életben levő perrendtartás szabályait vévén mértékül, a *nyomozás elrendelésével* meg van indítva a büntető eljárás, vagyis akkor, ha az eljárás egy bizonyos megnevezett személy ellen tétetett foganatba. Ugyanis a kir. ügyész a hozzáérkezett feljelentéseket megvizsgálván, vagy nyomozást rendel el, vagy megtagadja a vád képviselését. (Bp. 92. §.)

Ha elrendeli a nyomozást, az abból a czélből történik, hogy kipuhatolja és megállapítsa azokat az adatokat, melyek a vád emelhetése, vagy nem emelhetése kérdésében az ő tájékoztására szolgálhatnak. (Bp. 83. §.)

A nyomozó hatóságnak bizonyos esetekben meg van az a joga, hogy a gyanúsítottat letartóztatásba helyezheti a nyomozás befejezéséig. (Bp. 147. §.)

Ha a nyomozás folytán kiderül, hogy bűncselekmény nem forog fen: akkor a nyomozás megszüntetendő. (Bp. 101. §.)

No már most ezekből látható, hogy ha a kir. ügyész a feljelentésben nem lát büntetendő cselekményt, akkor a vád képviselőt megtagadja, vagy elutasítja, viszont azonban a nyomozás elrendeléséből az tűnik ki, miként a kir. ügyész olyan gyanus jelenségeket lát fenforogni, a melyeknek megvizsgálására szükség van.

A nyomozás elrendelésével tehát — ha az bizonyos egyén ellen irányul — meghatározott bűncselekmény miatt tétetik folyamatba eljárás, melynek az a célja, hogy kideríttessék, miként a hamisan vádolt bűnös-e abban?

A nyomozás elrendelésével a feljelentett egyén már terheltté válik.

Könnyen elhisszük ezt, ha megfigyeljük azokat a különböző elnevezéseket, a melyeket a feljelentett egyén visel a feljelentéstől egészen elítéltetéséig és büntetésének kiállításáig.

Terhelt az, a ki ellen a bűnvádi eljárás foly; *gyanusított* az a terhelt, a ki ellen a vizsgálat elrendelése még indítványozva, vagy vádirat benyújtva nincs, *vádolt* az a terhelt, a ki ellen vádhatározat van hozva, vagy e nélkül a főtárgyalás el van rendelve. (Bp. 13. §.) Az ítélet meghozatala után: a fogházra ítélt *fogoly*nak, a börtönre ítélt: *rab*nak és a fegyházra ítélt: *fegyenc*-*nek* nevezetik.

Ezek szerint tehát a kire hivatalosan reá nyomják a *erhelt* bélyeget az által, hogy hivatalosan rendelnek el ellene nyomozást: ez már sokkal mélyebben van meg-alázva, megszegyenítve, mint az, a ki ellen csak fel-jelentés tétetett meg, de már az első hivatalos közeg: a kir. ügyész megakadályozta a meghurozoltatását az által, hogy nem fogadta el a vádat.

Hogy a nyomozás elrendelésével már meg van indítva a büntető eljárás, nyilvánvaló ez abból is, hogy a nyomozat alapján a főtárgyalásra közvetlen idézésnek is lehet helye (Bp. 281., 282. §.) és hogy a nyomozás folytán a kir. ügyész által beadott vádirat a vádtanács által el-bíráltatik s esetleg az eljárás megszüntetetik. (Bp. 264. §.)

Az eljárás tehát a nyomozás elrendelésével meg van indítva.

A vége az a dolognak, hogy ha a csendőröknél hamis vád miatt panaszkodik valaki: tudakozzák meg tőle alaposan, hogy őt, mint terheltet, kihallgatta-e a rendőri hatóság, vagy bíróság, vagyis hogy volt-e ellene bűnvádi eljárás folyamatba téve? Ha nem volt: úgy vegyenek tőle nyilatkozatot arról, hogy kívánja a hamis vád miatt az eljárás folyamatba tételét; ha megindított volt el-lene az eljárás: akkor hivatalból tegyék meg a feljelentést.

A visszavonható magánindítványos bűncselekmények továbbá;

Szemérem elleni büntettek és vétségek.

A szemérem elleni büntettek és vétségek azon bűncselekmények közé tartoznak, a melyeknek némely esete hivatalból üldözendő, a többi esete pedig magánindít-ványra; ez utóbbiak közül némely esetnél van, a töb-binél nincs visszavonásnak helye.

Itt csak a visszavonható magánvád eseteit említjük fel. Ezek:

Vérfertőzés testvérek között.

A férj-színlelés.

Házasságtörés. Mely miatt a házasságtörőre vonatkozólag az ártatlan házastárs kérelme folytán a házasság felbontását, vagy az elválást a bíróság jogerős ítélettel kimondta. Ha a házasság éppen nem, vagy nem e házasságtörés miatt bontatott fel: úgy ez a bűncselekmény nem büntethető. (Btkv. 246. §.)

Családi állás elleni büntett.

Sokszor megtörténik biz' az, hogy a világi és egyházi törvények kijátszása mellett a házasságra lépő felek egyike a másik előtt elhallgatja azt az akadályt, mely ha nyilvánosságra jön, miatta a házasság felbontatik, vagy oly megtévesztés által bírja a házasság megkötésére, mely miatt az felbontatik vagy megsemmisítetik. (Btkv. 255. §.)

Megvallom az igazat, hogy erre meglehetősen nehéz példát mondani, mert ezt a családi büntettet egy hajszál választja el egyik oldalon a kettősházasságtól, másik oldalon a vérfertőzéstől. Mert ha valaki elhallgatja a házasság megkötésekor, hogy ő előbbi házastársától végérvényesen elváltatva nincs s új házasságra lép, ekkor már a kettősházasság büntetettét követi el, (Btkv. 251. §.); a ki a jegyes előtt elhallgatja, hogy egymással egyenes ágon álló vérrokonságban, vagy testvéri viszonyban állnak s a házasság közöttük létre jön és végrehajtatik: már vérfertőzést követ el. (Btkv. 243. és 244. §.)

Mégis mondok egy példát. Meleg Károlynak katonakorából van egy törvénytelen leánya, a kinek az ő tőle való származása kétségtelen, sőt a gyermektartási költ-

ségeket fizeti is érte, míg a lány anyja él, a leány 12 éves koráig; midőn a leány 18 éves lesz, Meleg Károly bele szeret s elhallgatva előtte a közöttük fenálló rokonsági viszonyt, házasságra lép vele, de mielőtt az esküvőről haza érnének, elébök áll Zavar Gáborné (a ki szerette volna a saját leányát adni Meleg Károlyhoz s mert ez nem vette el, igyekezett kikutatni Meleg Károly és menyasszonyának multját) és szemökbe mondja a kapujok előtt: «Vigyázz, Meleg Károly! mert megérheted, hogy a saját gyermekednek leszel nagyapja!» Meghallják ezt az ott elmenő csendörök, megkérdetik Zavar Gábornét, a ki ott a lakodalmas nép hallatára elmondja, hogy Meleg Károly a saját törvénytelen lányával lépett házasságra. Meghallja ezt a lány is s elfut onnan s nem is találkozik többé Meleg Károlyllyal, csak a válóperben, aztán meg a büntetőbíróság előtt, a hol bűnösnek mondják ki Meleg Károlyt a családi állás elleni büntetben, mert a házasság megkötésénél elhallgatja, hogy a menyasszony az ő leánya. (Azonban ha valaki a másik felet nem a saját személyére, hanem pl. a vagyoni állapotára ejti tévedésbe: ez már nem családi állás elleni büntett, mert e miatt a házasság fel nem bontható.)

Titok felfedezése.

Mondhatnánk, hogy itt csak a hivatalos titok felfedezéséről van szó. A törvény megmondja, hogy ezt a vétséget csak közhivatalnok, ügyvéd, orvos, sebész, gyógyszerész, vagy szülésznő követheti el, a ki a hivatalánál, állásánál vagy foglalkozásánál fogva megtudott vagy reá bízott titkot, alapos ok nélkül másnak felfedezi s ez által valamely család, vagy személy jó hírnevét veszélyezteti. (Btkv. 328. §.)

Azt kérdezik, hogy ezeknek a megnevezetteknek segédeire is kiterjeszkedik-e ez a törvény? Természetes, hogy ezekre is vonatkozik, mert hiszen a legtöbb esetben a segédek is be vannak avatva főnökeik dolgába, tehát éppen úgy kötelezve vannak titoktartásra, mint azok.

Ez azonban nem azt teszi, hogy a megjelölt személyek a tudomásukra jutott vagy reájuk bizott titkot semmi körülmények között se mondhatnák meg, sőt ellenkezőleg, bizonyos esetekben kötelesek ezt a hatóságnak tudomására hozni, vagy megkérdeztetésük esetében erről valloást tenni. (Btkv. 329. §.)

Ha jogászgylésen volnánk, vitatkozni lehetne azon, hogy a megnevezett személyeknek meddig terjed a titoktartási kötelezettsége? s vitatkozhatnánk a felett, hogy az orvossal, vagy szülésznővel tett közlés titokban maradhat-e még akkor is, ha a betegség büntett elkövetésére vall?

A Btkv. 329. §-a szerint alig, — a Bpt. 205. §-a és ennek indoklása (389. lap) szerint igen.

De bizzuk ezt a vitát a jogászokra, mi csak elégedjünk meg azzal s alkalmazkodjunk ahhoz, a mit a Bp. (205. §. 2. p.) nyilván elrendel, hogy t. i. az ügyvéd, a közjegyző, az orvos, a sebész, a gyógyszerész, a szülésznő és segédjük arra nézve, a mit valaki a hivatásukkal járó bizalomnál fogva titoktartás kötelességével bizott reájuk: a tanuzás kötelessége alól mentesek és ha vallani hajlandók is, az eskütevésre nem kötelezhetők, hacsak a megbízó őket a titoktartás alól fel nem mentette.

(Ugy gondolom, hasznát veszik a csendörök ezen kitérésnek nyomozásaik alkalmával, ha figyelemben tartják, hogy némely egyén némely esetben nem tartozik semmi választ adni a feltett kérdésekre se.)

Családi és szolgálati lopás.

A lopás nagyobb részben hivatalból üldözendő büncselekményt képez, de vannak magánvádra üldözendő lopások is, a melyek miatt csak a sértett fél indítványára indítható meg az eljárás s a vád az ítélet kihirdetéseig vissza is vonható. Alapul pedig a sértettnek ez a joga azon a szoros viszonyon, a mely közte és a tolvaj között van, a midőn tehát a tolvaj minden lépten-nyomon ki van téve a kisértésnek, s többször könnyelműség, mint gonoszság viszi a lopásra. És mert a legesekélyebb érték ellopása is büntettet képez, éppen a fenálló bizalmas viszony megsértése miatt, tehát felette szigorú büntetés vár a tolvajra: nagyon böles intézkedése a törvénynek, hogy annak kezébe adja a tolvajt, a ki kellő módon tudja mérlegelni a tolvajnak más irányu viselkedését s azt az eredményt, a mi annak elzáratásából következhetik.

Családi lopás alatt azt a lopást értjük, mely a tolvajjal házközösségben vagy közös háztartásban élő személy ellen követetik el. (Btk. 336. §. 8. p.)

Ezt a házközösséget és közös háztartást sokféleképen magyarázzák, ezért aztán nagyon ellentétes bírói határozatokat is találunk. Pedig a csendöröknek is jó tudni a nyomozáskor, hogy hogyan kell ezt érteni s mikor kell a sértettől az eljáráshoz szükséges nyilatkozatokat venni s mikor nincs szükség erre.

Nézzünk azért néhány példát.

Együttes étkezés megállapítja a házközösséget. Együtt lakás szintén. Ágybérli házközösségi viszonyban nincs a bérbeadóval, sem ágybérli társával. Vendég, a neki szállást adó gazdával nincs házközösségben. Közös konyha nem állapítja meg a házközösséget. Cseléd az ugyanazon

gazdánál lakó cseléd társával házközösségben van. Iparosnak közös szobában lakó segédei egymással házközösségben vannak. A szolgálati idő alatt egy szobában tartózkodó rendőrök nincsenek házközösségben. A kórházi ápoló az általa ápolott beteggel nincs házközösségben.

Különben maga a törvény is kimondja, hogy ha a lopás házas társak, fel vagy lemenő ágbeli rokonok, testvérek, vagy közös háztartásban élő rokonok között követetik el, úgyszintén ha azt a gyámolt gyámja, a gondnokolt gondnoka, vagy a növendék nevelője ellen követi el: a bünvádi eljárás csak a sértett fél indítványára tehető meg. (Btk. 342. §.)

(Igaz, hogy találtam olyan bírói határozatot, a mely azt mondja ki, hogy az anyós és a meny nincsenek egymással rokonságban és hogy a mostoha nagyanya kárára elkövetett lopás nem indítványi büncselekmény: de ez vitás kérdés, még abban az esetben is, ha külön élnek, — azonban az már kétségtelen, hogy ha közös háztartásban élnek: a lopás csak magánvádra üldözhető.)

Szolgálati lopás alatt azt a lopást kell érteni, melyet szolgálatban álló személy annak, kinek szolgálatában áll, vagy annak házához tartozó személynek sérelmére követ el. (Büntetőtörvénykönyv 336. §. 7. p.)

Kibővíti ezt a törvény, midőn kimondja, hogy a ki az elen, kinek szolgálatában vagy fizetésében áll, vagy háztartásában él, vagy az utóbbival közös háztartásban élő hozzátartozók (felmenő vagy lemenő ágbeli rokonok és sógorok, testvérek, unokatestvérek és ezeknél még közelebbi oldal-rokonok, az örökbefogadó és tápszülők, az örökbefogadott és tápgyermek, a házas társak és jegyesek, testvérek házas társai s a házas társnak testvérei) ellen követ el

lopást: csak a szolgálatadó, a ház feje, vagy pedig a sértett fél indítványára vonathatik bünvádi eljárás alá. (Btk. 343. §.)

Van kedvük meghallgatni itt egy pár példát?

Mondok.

Csak az állandó szolgálati viszony sorozható ide.

A napszámos, ha hosszabb időn át dolgozik ugyanazon gazdánál, ott elkövetett lopása nem magánvádra, hanem hivatalból üldözendő, mert cselédnek nem tekinthető. (Ezt a 62. számú curiai döntvény kötelező módon mondja ki.) A nyomtatás végett felfogadott munkások, a takarító, feles, napidíjas, a felmondás nélkül elbocsátható egyén, a próbaidőre felfogadott egyén cselédnek nem tekinthető. Vasuti kalauz, vasuti éjjeli őr, a vasúttársaság szolgálatában áll s mint cseléd büntetendő, ha lopást követ el. Községi pásztor a jószág tulajdonosokkal szemben szolgálati viszonyban van.

Folytassuk a visszavonható magánvád eseteit.

Sikkasztás.

Ez is azok közé a büncselekmények közé tartozik, a melyek részben hivatalból, részint magánvádra üldözendők.

Jelenleg csak az utóbbi esetek tartoznak mi reánk.

De hát mi is ez a sikkasztás?

Az a büncselekmény, a melyet az követ el, a ki a birtokában vagy birlalatában levő idegen ingó dolgot jogtalanul eltulajdonítja vagy elzalogosítja, vagyis elidegeníti, elhasználja, azzal mint sajátjával rendelkezik vagy a visszakövetelésre jogosított előtt eltagadja. (Btkv. 355. §.)

No, úgy-e hogy czifra dolog?

Az biz' a. Ezt még a legnagyobb törvénytudók is elismerik. Mert úgy össze van keveredve a lopással, mint a buza a rozsszal s ugyan gyakorlott gazdaszem kell hozzá, hogy a tiszta buzát megkülönböztesse a kétszerestől. És ráadásul a csalással is össze lehet zavarni.

Az a szerencsénk csak, hogy ez alkalommal nem akarunk tullepni a magánvád mesgyéjén, mert különben még a hivatali sikkasztás is bajt okozna.

Nagyon belevágnánk a kaszát a magánjog kaszájába, ha azt akarnánk megmagyarázni, hogy mi a birtokolás és mi a birlalás. Sok okos ember összeveszett már a kérdés felett és nem tudtak egyforma megállapodásra jutni. De hát mi reánk az nem is igen tartozik. Elég nekünk azt tudni, hogy a ki maga javára szedi a jogos uton kezeibe jutott dolog hasznát, tehát azt ideiglenesen magáénak tekintheti: az birtokos, a ki pedig más hasznára gyakorolja a dolog feletti uralmat: a birláló.

Úgy-e, hogy nem nagyon értik? No, de mindjárt megértik egy példából.

Dezső Sándornak van két felesleges jármos ökre, melyet a szántás után csak hevertet, de eladni nem akarja. Sós Károly azt mondja meg van szorulva igavonó állatok dolgában. Akkor azt mondja neki Dezső Sándor: «kereszt-komák is vagyunk, unokatestvérek is vagyunk, jó czimborák is vagyunk: odaadom én neked az egész nyárra azt a két heverő jármos ökröt, majd csak az őszi szántásra add vissza, addig használd a saját javadra». Sós Károly átveszi ilyen feltétel alatt a két jármos ökröt, hogy az őszen majd visszaadja, addig pedig minden fizetés nélkül maga számára használja.

No hát, ez a két jármos ökör továbbra is Dezső

Sándoré marad, mert nem adta el, hanem csak átengedte Sós Károlynak, a tulajdonos tehát tovább is Dezső Sándor, habár a birtokából kiadta; Sós Károly birtokába vette a neki egy meghatározott időre átengedett ökröket, hogy azoknak hasznát vegye: így az átvétel napjától birtokosa a két ökörnek, azt birtokolja, azt szabadon használja, de el nem adhatja.

Jéver Antal szabómester egy varrógépet akar venni, de az árát nem tudja egészen kifizetni, a gyár odaadja neki havi törlesztésre, de szerződésileg kiköti, hogy csak akkor válik a gép a Jéver Antal tulajdonává, a mikor az egész vételár ki lesz fizetve, addig is azonban Jéver Antal annyit varrhat a gépen, a mennyit akar, vagyis használhatja, kereshet vele. Ez a varrógép tehát mint birtokosnak Jéver Antalnak birtokában van, használja is, de el nem adhatja; magáénak tarthatja, de még sem az övé, míg a vételárt ki nem fizeti egészen.

Ezek tehát birtokában vannak az illetőknek, használhatják is, de más a tulajdonos.

Mondjunk egy példát a birlalásra.

Vig Mihály ezer darab birkát biz a Zsiros János juhászgazda őrizetére, a kinek az a kötelessége, hogy az orosi pusztán legeltesse egész nyáron a birkákat, a gazda számára fejje és nyirja, de ő neki ebből semmi hasznot nem szabad elvenni a gazda beleegyezése nélkül. Ezek a birkák nem mennek át Zsiros János birtokába, hanem csak a birlalatába, ő ezeknek nem lesz birtokosává, hanem csak birlalójává s a gazda abban a percbe veheti el tőle a birkákat, a mikor neki tetszik, tehát ezeket Zsiros János őrzi, téregeti ugyan, de azért csak a Vig Mihály birtokában vannak, ennek jövedelmeznek.

No, a ki a birtoklás és birlalás szót megértette, annak már nem nehéz felfogni a sikkasztás további alkotórészeit.

A sikkasztáshoz idegen dolog szükséges, valamint szükséges az is, hogy jogos legyen ennek a sikkasztó birtokába vagy birlalatába jutása, hanem az eltulajdonítás vagy elzálogosítás legyen jogtalan.

Az eltulajdonítás alatt nem csupán a tovább adást vagy eladást értjük, hanem az idegen ingó dolognak elhasználását (pl. a pékinas megeszi az eladás végett reabizott pereczet), a visszakövetelésre jogosított előtt eltagadását (pl. a használatra neki átadott óráról azt állítja, hogy azt meg nem kapta), végre azzal mint sajátjával való rendelkezést (pl. felváltás végett vesz át 20 koronás bankjegyet s abból a saját részére vásárol).

Nézzünk néhány esetet a sikkasztásra.

A juhász, ki a gazda kizárólagos tulajdonát képező jubokat eladja; üzletvezető, ki a befolyt pénzt eltulajdonítja; bizományos, a ki sem az árut, sem azok eladási árát felhívásra azonnal ki nem adja, ügynök, — ki az eladás és felmutatás végett reabizott árukat eltulajdonítja; ügynök, ki a beszedett vételárral el nem számol, a ki a kölcsön vett dologról azt állítja, hogy elveszett, pedig megvan, — a ki a bérbe vett tárgyat eladja, a ki a tulajdonjog fentartása mellett neki átadott ingóságokat a vételár lefizetése előtt eladja, a ki a kifizetetlen borosüvegeket eltulajdonítja, a ki a zálogba vett ingókat eltulajdonítja, a ki a nála letett óvadékot felhasználja (elkölti); a férj, a ki az őt elhagyott nejének ingóságát eladja, a ki másnak részére átadás végett átvett váltót magának megtartja, a ki az őrizetére bizott takarékpénz-

tári könyvecskére betett összeget jogtalanul felveszi, a ki a munkaadótól igazítás végett átvett darabot eladja, a ki a kézbesítés végett átvett pénzt felhasználja: sikkasztást követ el.

Meg kell azonban jegyezni, hogy ha valamely tárgyra vonatkozólag a tulajdonjog vitás, vagy számadási viszony forog fenn: addig míg ez a kérdés polgári uton rendezve nincs, sikkasztásról nem lehet szó.

Mindezeknek elmondása után most már az a kérdés, hogy milyen esetben válik magánvadra üldözhetővé a sikkasztás?

Bizonyára nem felejtették el, a mit fentebb a magánvadra üldözendő lopásról mondtam. Ép úgy van ez a sikkasztásnál is, vagyis a családi vagy szolgálati viszony körében elkövetett sikkasztás csak magánvadra üldözhető s e vád az ítélet kihirdetéseig visszavonható. (Btkv. 358. §. harmadik bekezdés, 342. és 343. §.)

Hűtlen kezelés.

Ezt a vétséget az követi el, a ki meg van bízva idegen vagyon kezelésével vagy felügyeletével s a helyett, hogy megbízója érdekeit képviselné, vagyis ennek hasznára törekednék, ellenkezőleg ennek tudva és akarva vagyoni kárt okoz. (Btkv. 361. §.)

Pl. A ki a megbízás folytán vásárolt dolgot drágábban számítja fel, mint a hogy vette, a ki a belépti jegy beszedésére alkalmaztatván, a már beszedett belépti jegyeket újból eladja, az utkaparó, ki jutalomért a már szállított és átvett köveknek elvételét megengedi, az a gépvevő, a ki a tulajdonjog fentartásával kapta meg a gépet s midőn nála adótartozás miatt foglalás volt, elmulasztotta a tulajdonos bejelentését; a malombeli napszámó, ki

a vámolással megbizva lévén, a vámot be nem szedi: hűtlen kezelés vétségét követi el.

(Ha azonban valaki hatóságilag van megbizva vagyoni kezeléssel s így követ el hűtlen kezelést: cseiekménye már hivatalból üldözendő.)

Jogtalan elsajátítás.

Igazán jámbor egy bűncselekmény ez, melyet az emberek rendes körülmények között épen nem gonoszszágból követnek el, hanem azon a régi példabeszéd alapján, hogy «nem azé a madár, a ki elszalasztja, hanem a ki elfogja.» Pedig nem jó az ilyen elszalasztott madarat elfogni, még veszedelmesebb magánál tartani, mert az elfogó kerül kaliczkába a madár helyett.

Mert a ki idegen dolgot talál és azt nyolcz nap alatt a hatóságnak, vagy annak, a ki elveszítette, át nem adja; a talált dolog jogtalan elsajátításának vétségébe esik. (Btkv. 365. §.)

A ki régi kincset talál, azt is nyolcz nap alatt kell bejelenteni a hatóságnál. (Btkv. 366. §.)

Ugyancsak a jogtalan elsajátítás vétségét követi el az is, a ki másnak tulajdonát képező ingó dolgot, ha véletlenségből vagy tévedésből birlalatába jutott, jogtalanul elsajátítja. (Btkv. 367. §.) (Pl. nyájhoz csatlakozott idegen marha eltulajdonítása, idegen galamboknak elfogása, melyek a gazda galambjaihoz csatlakoztak, idegen kutyának a szekérhez csatlakozása után eladása, eltévedt sertés megfogása, erdőben meglőve talált vad eltulajdonítása: jogtalan elsajátítást képez).

Van a jogtalan elsajátításnak még egy más módja is, nevezetesen az, a mikor valaki a haszonélvezőtől, zálogbirtokostól, vagy attól, a ki a dologra nézve használati

vagy megtartási joggal bir, a saját vagy a tulajdonos beleegyezésével ennek számára jogtalanul elveszi. (Btkv. 368. §.)

(Pl. Ákos Imrénél lefoglálnak három zsák búzát, melyet Kis Géza azért vitt oda, hogy tőle a városba eladás végett beküldje, Kis Géza meghallja, hogy az ő három zsák búzája mint Ákos Imre tulajdona le van foglalva, nem teketóriázik igényperrel, hanem egyszerűen elviszi és eladja a saját tulajdonát képező, de az Ákos Imre ellen foganasított végrehajtás alkalmával lefoglalt három zsák búzát. Hát bizony Kis Gézát elítélik jogtalan elsajátításért).

A ki az életfogytig tartó haszonélvezettel terhelt földön levő s termő diófát kivágja, a ki behajtott állatjait önkénytelen visszaveszi: jogtalan elsajátítást követ el.)

Ez a jogtalan elsajátítás azonban nem minden esetben, hanem csak akkor esik a magánvádra üldözendő bűncselekmények közé, ha a jogtalan elsajátítás által az elsajátítónak házasátára, fel vagy lemenő ágheli rokona, testvére, vele közös háztartásban élő rokona, gyámja, gondnoka, vagy nevelője károsított meg. (Btkv. 369. §.)

Csalás.

Ez az úgynevezett «szellemes bűncselekmény», mely rendszeren éleselméjűségre, gyors felfogásra, ügyes számító tehetségre vall. — A csaló ravasz fondorlattal tévedésbe ejt vagy tévedésben tart valakit s ez által annak vagyoni kárt okoz, azon czélból, hogy ez által magának vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerezzen. (Btkv. 379. §.)

Nézzünk egy pár esetet.

A ki utánvét mellett értéktelen dolgokat küld, a ki

hamis mérleget és súlyt használ, a ki az előleget a babszállításra felveszi s elkölti, de a szállítást nem teljesíti; a ki többektől előlegeket vesz fel terményszállításra s nem szállít, a ki az eladott bort seprősvízzel kicseréli, a cseléd, ki gazdája adósaitól megbízás nélkül pénzt szed be és azt eltulajdonítja, — a cseléd, a ki a szolgálatból kilépése után a volt gazdája nevére hitelben vásárol, — a ki álnév alatt kölcsönt vesz fel, a ki másnak nevében megbízás nélkül pénzt kér kölcsön, a ki a tévedésből neki kézbesített postautalvány értékét felveszi, — a ki házasság ígérete mellett pénzzadást eszközöl ki, midőn a házasság megkötése lehetetlen, — a ki gyenge elméjű egyént káros jogügylet kötésére reá bír, a ki más neve alatt belép a temetkezési egyetbe, a ki varázsolási hatalommal hiteget: csalást követ el.

A hitelezésnek vagy hitelhosszabbításnak ravasz fondorlattal kieszközlése szintén csalást képez. (Btkv. 384. §.)

Szintén csalást követ el az is, a ki valamely kiskornak vagy gondnokság alá helyezettnek tapasztalatlanságát, könnyelműségét vagy szorultságát nyereszkesedési czéljára oly módon használja fel, hogy őt valamely hátrányos okirat aláírására bírja. (Btkv. 385. §.)

Ezek olyan világos törvényes akaszok, a melyekhez magyarázat nem szükséges.

Az itt felsorolt csalások (mer vannak még másformák is), magánvádra üldözendők, valamint akkor is, ha családi körben követtetnek el. (B.kv. 389. §.)

Bélyeg vagy védjegyhamisítás.

Ritkábban előforduló kihágás, mely abban áll, hogy a tettes a másnak kizárólagos kasználati jogát képező védjeggyel jogtalanul ellátott árut, ezt tudva, forgalom-

ba hozza vagy ajánlja, vagy valamely védjegyet ily czélból utánozza. (1895. XLI. t.-cz. 8. §.)

Ez a kihágás szintén magánvádra üldözendő s a vád visszavonható. (1890: II. t.-cz. 27. §.)

(Mondjak egy példát, még pedig ismerős tárgyban? Ott van a «tiszaujlaki bajuszpedrő». Ennek a dobozán rajta van a feltalálónak a védjegye. Már most ha valaki ilyen dobozban maga vagy más által készített másféle bajuszpedrőt árul: védjegy elleni kihágást követ el. Ott van például az ugynevezett Brázay sósborszesz, ennek az üvegejébe be van égetve. «Brázay Kálmán nagykereskedése Budapestén», az üveg oldalára pedig fel van ragasztva egy papir, mely Brázay házát és védjegyének számát tünteti fel. Már most ha valaki ilyen üvegben más féle sósborszeszt árul: védjegyhamisítást követ el.)

Ezekben felsoroltam azokat az eseteket, melyekben csak magánvádra indítható meg a bünvádi eljárás s ez a vád az ítélet kihirdetéseig visszavonható.

Most már következnek az olyan magánvadás esetek, melyekben a vád nem vonható vissza.

2. A vissza nem vonható magánvadás esetei.

Előbb már említettem volt, hogy vannak a magánvadás körébe tartozó büncselekményeknek olyan esetei, melyek miatt magánvadás nélkül a bünvádi eljárás nem tehető folyamatba — «de ha egyszer megtörtént a feljelentés, akkor azt többé visszavonni egyáltalában nem lehet.

Ezekre az esetekre különös figyelmet kell fordítani mindenkinek, így a csendőröknek is s igazán felebaráti szeretettel gyakorolnak akkor, ha az előttük panaszkodó-

kat figyelmeztetik arra, hogy ez a panasz hasonló a magas ormon lefelé gördített köhöz, melyet utjában többé megállítani nem lehet és leszalad magától a völgy mélyébe. Annál inkább helye van ezekben az esetekben a felebaráti szeretet gyakorlásának, mert ezek többnyire olyan kényes természetűek, a melyeknek nyilvánosságra hozása szégyent borít az égyesekre, vagy a családra.

Ezeknek az eseteknek némely része olyan, melyet csak abban a lapban lehetne magyarázni s részletesen ismertetni, melyről biztosak volnánk, hogy csupán felnőtt férfiak kezébe jut, de mert nincs kizárva, a lehetőség, miként írásunk a családi szobába is bejut: azért kénytelenek vagyunk egyszerűen csak keresztül siklani e felette kényes természetű bűncselekményeken, habár igen érdekes és vilátnak látszó kérdésekben adhatnánk felvilágosító utmutatást.

Ugyanezért a Btk. XIV. fejezetében felsorolt szemérem elleni büntettek és vétségek közül csak annyit említünk, hogy az erőszakos nemi közöszlülés büntette (Btk. 232. §.) és szemérem elleni erőszak büntette (Btk. 233. §.) és a megfertőztetés büntette (Btk. 236. §.) olyan magánvádra üldözendő bűncselekmények, melyeknek feljelentése egyedül a sértettől függ, de a megtett indítvány többé vissza nem vonható. (Btk. 238. §.)

Azonban azt nem szabad elhalgatni, hogy ugyanezek a bűncselekmények bizonyos esetekben hivatalból üldözendőkké válnak, nevezetesen: ha a fentebbi büntettek valamelyikével az elkövetés helyére és idejére nézve összefüggő és hivatalból üldözendő más büntett is fenn van (pl. rablás, súlyos testi sértés), — továbbá a büntett a sértettnek halálát okozta, végre ha az a büntett

fel vagy lemenő ágbeli rokonon, vagy testvéren, vagy a tettes gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bízott személyen követtetett el. (Btkv. 239. és 235. §.) Ilyen esetekben tehát nem kell várni a sértett részéről a feljelentés megtételét, hanem a mint a csendőrnek tudomására jut az eset, azonnal indítsa meg a szükséges előnyomozást.

Nézzük most már azokat a többi eseteket, a melyekben csak a sértett indítványára indítható meg a bünvádi eljárás, de az indítvány nem vonható vissza. Ezek:

Gyermekrablás.

Ez alatt azt a bűncselekményt értjük, midőn valaki a 14 éven aluli gyermeket akarata ellenére szülője, gondnoka vagy felügyelője hatalmából erőszakkal, fenyegetéssel vagy rávaszsággal elviszi vagy letartóztatja. (Büntetőtörvénykönyv 317. §.)

Leginkább az elválasztott házaseleknél fordul ez elő, midőn a törvény az egyik szülőnek itéli oda a gyermeket s a másik a gyámhatóság által meg van fosztva a szülői hatalomtól. Pl. Borotvás Mártonnak van egy 10 éves fia, midőn a feleségétől elválk, a bíróság kifogást talál a Borotvás Márton erkölcsi életében s az ítéletben kimondja, hogy a gyermek az anyánál marad. Borotvás Mártonné közbenjárására a gyámhatóság megfosztja Borotvás Mártont az apai hatalomtól (a melyhez joga van a gyámhatóságnak, ha az gyermeke tartását és nevelését elhanyagolja, vagy erkölcsiségét, vagy testi jólétét, vagy ha gyermeke vagyonának állagát rossz kezelése által veszélyezteti (1877: XX. t. cz. 21. §.) Borotvás Márton azonban vagy majomi szeretetből vagy pedig azért, mert

így akarna a fia vagyona kezeléséhez jutni, meglesi fiát, midőn az az iskolából kijő, azt azzal a ravasz-sággal, hogy anyjához viszi, beülteti kocsijába, de a helyet kiviszi egyenesen a vasúthoz, egy idegen városba megy vele s egy darabig ott rejtegeti.

Ha idegen viszen el magával 12 éven aluli gyermeket, ez még akkor is gyermekrablást képez, ha a gyermek ebbe önkényt beleegyezett.

Megtörténik, hogy ez a gyermekrablás abból a czélből követtetik el, hogy a gyermek koldulásra, nyereszkesedésre, vagy erkölestelen czélra használtassék (Btk. 318 §.), ekkor csak a büntetés súlyosabb (5—10 évi fegyház).

Pl. komédiások, czirkuszi emberek azért rabolnak el gyermeket, hogy testgyakorlatokra kiképezzék, s ennek mutogatása által pénzt szerezzenek.

Leányszöktetés.

Nemcsak a régi világban voltak, hanem ma is vannak Sátánok, a kiknek nem elijesztő a kinézésük; a hangjuk és beszédjük pedig épen behizelgő. Ilyeneknek aztán sikerül némely könnyüvérű leány fejét telebeszélni édes ámtásokkal, míg végre is az beleegyezik a szökésbe s aztán «szökés párosan» jelige alatt a szülők, gondnok vagy felügyelő tudta és beleegyezése nélkül elviszi magával a leányt. Ha az ilyen leány életének 14-ik évét még be nem töltötte, akkor a leányszöktetés vétsége forog fenn. (Btk. 320. §.)

Nőrablás.

A régi rómaiak csapatostól rabolták el a sabinnöket, hogy feleséghez jussanak, de a mai világban is megtörténik, (kivált az úgynevezett «rómaiak utódjainál»), hogy bele szeret a legény a leányba, de az tudni sem akar

róla, holott a legény házasságra akarna vele lépni (vagy néha csak olyan baka-hitre), és a legény addig ólálkodik a leány után, míg ezt akarata ellenére erőszakkal, fenyegetéssel, vagy ravasz-sággal hatalmában keríti, letartóztatja vagy elviszi: ez nőrablás. (Btk. 321. §.) És az ilyen nőrablásnál a leány kora nem jön tekintetbe, — sőt elkövethető ez asszony ellen is.

A személyes szabadság megsértése czim alatt (Btk. XXII. fejezet) előforduló ezen gyermekrablás, leányszöktetés és nőrablás miatt csak a sértett fél indítványára indítható meg a bünvádi eljárás, de az indítvány nem vonható vissza. (Btk. 322. §.)

De itt is meg kell jegyezni, hogy ha ez a bűncselekmény egy hivatalból üldözendő más bűncselekménnyel együtt követtetik el, vagy ha ezt a tettes a gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bízott személy ellen követi el, vagy súlyos testi sértés forog fenn: úgy hivatalból üldözésnek van helye.

A büntetőtörvénykönyvben foglaltakon kívül is van egy eset, a midőn a bünvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg, és az indítvány nem vonható vissza. Ez az:

Uzsora.

Olyan ez a bűncselekmény az emberen, mint a métely a juhokon, a filoxera a szőlőn, a hernyó a fák rügyén: menthetetlenül elpusztítja, de maga nehezen pusztítható.

A ki uszoras kezébe kerül, készen legyen az anyagi romlásra, sokszor a beestelenségre, az elsüllyedésre, mely a börtönben végződik. Jobb szenvedni az éhségtől, mint jóllakni az uszoras pénzéből.

Az uzsorás olyan mint a pók: halójába keríti a rovar, hogy kiszihassa véréit.

Az uzsorás felhasználja az áldozatra kiszemelt ember szorultságát, könnyelműségét vagy tapasztalatlanságát és olyan kikötések mellett bitelez, vagy a már adósnak olyan kikötések mellett ad fizetési halasztást, mely annak anyagi romlását előidézni vagy fokozni alkalmas, magának pedig túlságos anyagi előnyöket hoz. (1883: XXV. t. cz. 1.)

Mondják rá példákat? Fájdalom! olyan sok van erre, hogy mindenki ismeri egyiket, vagy másikat. Ki nem hallott még olyan esetet, midőn a megszorult asszony egy korona kölcsön után hetenként 10 fillért fizet? Ki nem hallott olyant, hogy a mulatni vágyó ember, csak-hogy a bálba elmehessen, kétszáz koronás kötelezvényt ír alá egy hónapi lejáratra és boldognak érezi magát, hogy az uzsorás leolvassa az ő kezébe száz koronát (a másik százat kamatba tartja vissza egy hónapra)?! Ki nem hallott olyant, hogy a gyermek fiatalember ezer koronás kötelezvényt ír alá, a mit nagykorúságra jutásakor (2—3 év múlva) kell csak visszafizetni s kap rá száz koronát?! Vagy felemlítsem azokat a «jólélkü emberbarátokat», a kik tavasszon egy köből búzát adnak a szegény embernek minden kamat nélkül, úgy azonban, hogy aratáskor két köből búzát tartozik visszaadni!

De hát az uzsorások többnyire ravaszok is, igyekeznek elpalástolni ezt a vérszopó uzsoráskodást és hogy ne legyen gonoszságuk feltűnő, váltóval takarják el azt; — vagy mert félnek a törvény sújtó kezétől, becsület szavukat vagy esküjüket veszik az adósnak, hogy a kölcsön helyett elvállalt nagy összeget a kiszabott határidőben

meg fogják fizetni s az uzsorást el nem árulják. Igaz, hogy ilyen esetben az uzsorás szigorubban büntettetik (két évig terjedhető fogház és négy ezer forint pénzbüntetés. 1883: XXV. t.-cz. 2. §.); de hát a hidrának is száz feje van, ha egyet levágnak, megmarad még 99, — mégis csak hidra marad az.

Egyszer egy derék, szép fiatal legény az utcán agyonverte az uzsorást, a ki az ő apját tönkretette. Mikor azt kérdeztük tőle a törvényben, hogy követhetett el ilyen nagy bünt, nyugodtan azt válaszolta: «nagyobb bűnös volt az, mint én vagyok, mert ő szántszándékkal vitte a romlásba a mi családunkat is, a másokét is, de én elkéséredésemben tettem, a mit tettem.» Ez a szegény fiú tizenkét évet töltött Szamosujváron, de falujában ettől kezdve csak ritkán pergett a dob árverésre. Minden feje le volt vágva a hidrának.

Ugy-e, olvastak már olyat az újságból, hogy a bíróság semmisnek mondta ki a váltót? Ha nagyon utána jártak volna a dolognak, kitűnt volna, hogy azt a váltót gazember uzsorás egy kiskorúval íratta alá s midőn a kiskorú apja ennek nyomára jött, a bíróság előtt lépett fel. Én még olyan esetet is tudnék mondani, midőn az uzsorások kezébe került kiskorú urfi nagykorúságra jutásakor egy betűt vett fel neve elébe és kijelentette, hogy semmi más váltót nem fizet ki, csak a mi ilyen névvel van aláírva. Ezzel elérte azt a célt, hogy a kiskorúsága alatt aláírt váltókkal az uzsorások elhallgattak.

Kedvem volna bebizonyítani a Btk. 79. §-ának (jogos védelem) figyelembe vétele mellett, hogy kötelező-e az a becsület-szó és az az eskü, melyet a megszorult ember az uzsorásnak tesz? De hát ez nagy kitérés lenne

a feltett czímtól. Pedig aligha nem sikerülne meggyőzni a becsülétszavukat legfélékenyebben őrzőket is az én felfogásom helyességéről.

Az uzsorának még csak egy esetéről emlékezem meg, t. i. arról, midőn valaki uzsorakövetelést szerez meg és azt másra átruházza vagy annak uzsorás előnyeit maga érvényesíti. Ez — ismerve a körülményeket — éppen olyan bűnös, mint a ki a pénzt adta az uzsorakamatra. (1883. évi XXV. törvényczikk 3. §.)

Az itt felemlített uzsoraesetek miatt csak a sértett fél indítványára van helye a bűnvádi eljárásnak és a vád nem vonható vissza. (1883: XXV. t.-cz. 9. §.)

A magánvádnak elsoroltam azokat az eseteit, a melyek a büntetőtörvénykönyvben (1878: V. t.-cz.) és a kihágási büntetőtörvénykönyvben (1879: XL. t.-cz.) foglaltatnak. Most még csak azok a magánvádra üldözendő kihágások vannak hátra, melyek nem a felsorolt törvényeken alapulnak.

Lássuk ezeket.

3. Magánvádra üldözendő kihágások.

Ezeket a kihágásokat a törvényes sorrendben ismeretem. És ha ezek között akadnak olyan kihágások, a melyek tulajdonképeni (szabadságvesztés) büntetést nem is vonnak maguk után, felemlítésük azért szükséges, hogy a csendőr mindig tájékozva legyen a felől, hogy valamely ügyben be kell-e várni a panaszt, vagy pedig hivatalból való fellépésnek van helye?

Nézzük ezeket a magánvádra üldözendő kihágásokat egyenként.

Cseléd-ügyben.

Ha a cseléd azon szolgálatba, melyre szegődött, beállani vonakodik, a *gazda kívánatára* arra hatóságilag kényszerítendő. Azon cseléd ellen, ki szerződészerű kötelezettségeinek teljesítését bármely ürügy alatt megtagadja, a *gazda kívánatára* a hatóság kényszerrendszabályokat alkalmazhat.

Azon cseléd, ki szolgálatát a szerződési idő eltelte előtt elhagyja, a *gazda kívánatára* szolgálatába való visszatérésre hatóságilag kényszerítendő. (1876. évi XIII. törvényczikk 24., 36., 57. §.)

Erdei kihágások.

Erdei kihágás miatt a büntető eljárásnak csak a sértett fél panaszára van helye. (1879. évi XXXI. t.-cz. 82. §.)

Nézzük most, hogy ki követ el erdei kihágást?

A ki valamely erdőben létező élőfát, vagy ott létező levágott, de eladásra vagy felhasználásra még fel nem dolgozott, 60 korona értéket túl nem haladó fát lop (90. §); a ki az erdőben szórtan fentartott hagyonezot, fölfát, vagy magfát, avagy tíz évesnél fiatalabb csemetét lop — ritkás erdőből több, vagy zárt erdőből annyi egymás mellett álló fát lop, hogy ez által hézag támad, — a természet föld megkötésére védezközüül szolgáló vagy sarjadtzás végett meghagyott tuskót kiás és ellop, avagy a tuskó ellopása végett kiásott gödröt nem tölti be (91. §);

a ki valamely élőfa ágait, gallyait letöri vagy levágja és ellopja, illetőleg jogtalanul eltulajdonítja, — az élőfa kérget lehasítja és ellopja (92. §.);

a ki valamely elszáradt vagy az elemek által letört fát, ágat, gallyat vagy tuskót lop, illetve eltulajdonít (93. §.);

a ki valamely nem élőfa kergét lehántja s ellopja, vagy már lehántott fakérget lop, a ki száraz vagy zöld faleveleket, vagy mohot lop (94. §.);

a ki gubacsot, tölgy, bükk vagy más erdei magot vagy erdei gyümölcsöt, gombát, korhadékot, tözeget, meszet, gyephantot, fagyökeret, füvet vagy egyéb erdei terméket lop (eltulajdonít), az erdei magot, gubacsot vagy gyümölcsöt leveri vagy leszaggatja (95. §.);

a ki a fanedvet (gyanta, terpentín, nyír, jávorléd) lop (96. §.);

a ki oly erdőben melyben a legeltetésre nincs joga, szándékosan, vagy gondatlanul legeltet (100. §.);

a ki a legeltetésre jogosultságát a legeltetés helyére, idejére vagy a legeltetett állatok fajára vagy azok számára nézve túllépte (101. §.);

a ki valamely állatot másnak erdejébe legeltetési szándék nélkül ugyan, de jogtalanul behajt, vagy a felügyeletére bízott állatot másnak erdejébe gondatlanságból bemeneni engedi, kivéve ha az állat csakis az erdőbe menekülés által óvatható meg a fenyegető közvetlen veszedelemtől. (103. §.);

a ki élőfát le- vagy bevágás, megfűrés, rovatozás, gyűrűzés, jelzés, lehámozás, fűrészelés, a gyökerek feltakarása, gyantanyílások fel- vagy tovább szakítása által, vagy bármely más módon megrongál, — a ki az élőfa galyát vagy ágát letöri, levágja vagy megvagdálja vagy a fát más hasonló módon megrongálja (105. §.);

a ki a levágott fákat vagy más erdei termékeket, kerítést, árkot, medert, partot, töltést, hidat, átmetszetet, utat, ergettyüt, csuszlatót, vízfogót, fauszartásra szolgáló más eszközt, tilalmi táblát, jelzőt, útmutató pónzát,

távolsági vagy bármely más az erdőművelés vagy használat czéljából alkalmazott jelt, műveket megrongál — a szénégetésre összehordott vagy ölbe rakott fát szétbont (106. §.);

a ki másnak erdejében jogtalanul földet, érczet, kőszenet, követ, gyept vagy egyéb talajalkatrészeket ás, vagy az erdőben követ, vagy a talajra nézve kártékony anyagot hord (107. §.);

a ki idegen erdőben faizási vagy alomhordási, vagy egyéb erdei termékszedésre engedélylyel bír, de a fát, gallyat, almot vagy egyéb erdei terméket nem a meghatározott mennyiségben, időben vagy nem azon erdő-részből viszi, melyből annak vitelére jogosítva van, a ki az alomgyűjtésnél vagy gallyszedésnél vasgereblyét vagy vágóeszközt használ, vagy pedig az őt illető faizási vagy erdőtermékszedési jogával visszaélve, azt vagy másra ruhazza, vagy másnak érdekében gyakorolja, vagy pedig a szedett fát, illetőleg erdei terméket eladja (108. §.);

a ki valamely erdőbe jogtalanul vagy engedély nélkül, vagy az engedélyezett helyen kívül ergettyüt (csuszlatót) készít, meszet vagy szenet éget, szurkot, hamuzsirt vagy kátrányt főz, kormot készít, fűrés- vagy egyéb gödröt ás, farakodó vagy dolgozó helyet vagy műhelyt felállít, épület, — szerszám — vagy egyéb használatra szánt fát farag, vagy más hasonló munkát teljesít (111. §.);

a ki az erdőben engedély nélkül kocsival tilos uton jár, vagy habár azon erdőségben makkoltatásra vagy legeltetésre jogosított is, marhát tilos uton hajt, — a ki engedély nélkül új utat tör vagy 6 évesnél fiatalabb utánnövények közt jár (113. §.);

a ki erdőben, a nélkül, hogy ahhoz jogosultsága volna, közutakon kívül találtatik. (114. §.);

Ezek azok az erdei kihágások, a melyek miatt csak magánvádra van helye a beavatkozásnak.

Minden más erdei kihágás hivatalból üldözendő.

(Mint hogy azonban a hivatalból üldözendő erdei kihágások a Szolgálati utasításhoz csatolt függelék I. részében (263—264. lapokon) fel vannak sorolva; azokat itt nem ismétlem.

Vadászati kihágások.

Vadászati kihágást követ el:

a ki a tulajdonosnak, vagy a vadászat haszonbérlejtőjének engedelye nélkül vadász (1883: XX. t.-cz. 26. §.);

a ki éjjel vagy bekerített helyen vagy tiltott eszközökkel orvvadászatot követ el, álcázva, vagy ismeretlenné téve találtatik (27. §.);

a ki a haszonbérbe adott vadászati téren a haszonbérletét vagy azt, a ki ennek engedelyével vadász, megtámadja vagy meg akadályozza (28. §.);

a ki tiltott időben vadász (29. §.);

a ki a vadak fiait elfogja, a madarak fészkeit elrombolja, elszedi (30. §.);

a ki a tiltott időben hasznos vadat lő, árul vagy vesz (31. §.);

a ki ebét szándékosan valamely reá nézve tilos vadászati térre viszi s a ki a nyájörző ebekre vonatkozó intézkedéseket megszegi (32. §.).

Az eljárás csak a vadásztulajdonos vagy haszonbérlet panaszára, — de a tiltott időben vadászás, a vadak fiainak elfogása, a madarak fészkeinek elrombolása és elszedése, valamint tiltott időben hasznos vadnak lövése,

árulása és vevése miatt a közrend fentartására felállított hatósági vagy községi előljárok feljelentésére hivatalból is folyamatba teendő az eljárás (39. §.)

Ezekben az utóbbi esetekben tehát a csendőr minden panasz nélkül is megteheti a feljelentést.

Mezőrendőri kihágások.

A mezőrendőri kihágások az 1894. évi XII. törvény-cikkben foglaltatnak. Ezek részint magánvádra vagyis a károsult fél indítványára, részint hivatalból üldözendőek. Másként talán fel se soroltam volna ezeket, de szükségesnek tartom azért, mert a Szolgálati utasítás függelék I. rész B) «Csak magánindítványra üldözhető büncselekmények felsorolása» czím III, 29. szám, a (264. lap) az 1894: XII. t.-cz. 93—95. §-ai homályosan vannak idézve. Nehogy ez félremagyarázásra adjon alkalmat, itt szó szerint felsorolom 1 alatt azokat az eseteket, melyek egyedül csak a károsult fél indítványára, — 2. alatt pedig azokat, a melyek hivatalból üldözendőek.

1. *A károsult fél indítványára van helye az eljárás megindításának az ellen:*

a ki gazdasági terményeket gyümölcsös kertből, szőlőből, faiskolából vagy mezőről lop, vagy a ki másnak a földtől el nem választott termékét jogosulatlanul leszedi, levágja, vagy ellopja, a mennyiben a dolog értéke 60 koronát meg nem halad (kivéve ha valamely más körülmény lopássá nem minősíti a cselekményt (93. §. a.);

a ki magán határ- és tilalmi jeleket jogosulatlanul szándékosan megsemmisít, elvisz vagy más helyre átesz, megrongál vagy kiás (93. §. b.);

a ki a magán területen levő terményeket, a fákat és csemetékét, vagy gyümölcseit jogosulatlanul rongálja, le-

vágja, kitordele, legalylyazza vagy kiássa, a mennyiben az általa okozott kár 60 koronánál nem nagyobb (93. §. c.); továbbá

a ki jogosulatlanul zálogol (93. §. b.);

a ki, bár tulajdonát képező, szabadban levő kórót, trágyát, tarlót, avart, nádast, tőzeget oly helyen meggyűjt, hogy másnak kára származhat és azt felügyelet nélkül hagyja, vagy a ki másnak hasonló tulajdonán gondatlanságból tüzesetet idéz elő (94. §. e.);

a ki másnak területén jogosulatlanul legeltet (94. §. f.);

a ki másnak területén jogtalanul szekerez vagy azon marhát hajt (94. §. h.); — végre

a ki idegen szántóföldről, rétről, legelőről, kertből, gyümölcsösből, vagy szőlőből füvet, trágyázó vagy fűtő anyagot jogosulatlanul szed (95. §. a.);

a ki szántóföldön hátra hagyott mezőgazdasági eszközöket jogtalanul használ (95. §. e.);

a ki idegen területre jogosulatlanul megy, vagy jogtalanul azon átjár és onnét az illető felhívása folytán el nem távozik, vagy a ki tilalmi jelzéssel ellátott idegen területre jogosulatlanul megy, vagy jogtalanul azon átjár (95. §. f.);

a ki másnak művelés alatt álló földjére állatokat gondatlanságból bemenni enged, vagy betiltott mezei utat használ (95. §. g.);

a ki jogtalanul tarlóz vagy böngész (95. §. h.);

a ki másnak földjére jogosulatlanul trágyát, csontot, döglött állatot, követ, cserépet és szemetet visz, illetőleg elás, vagy ha másnak földjén gödröt ás, vásznat fehérít, ruhát szárít, vagy kendert áztat (95. §. i.);

a ki az utak vagy bekerített földek elzárására szolgáló

kerítéseket, sorompókat, kapukat és más hasonló készületeket jogosulatlanul kinyit. (95. §.)

2. *Hivatalból indítandó meg az eljárás az ellen:*

a ki a közutakon levő fákat és esemetéket, vagy gyümölcseit jogosulatlanul rongálja, levágja, kitordele, legallyazza vagy kiássa, a mennyiben az általa okozott kár 60 koronánál nem nagyobb (93. §. utolsó bekezdés), — továbbá:

a ki gazdasági célra szolgáló megfigyelő eszközöket, hatósági jeleket, vagy mérnöki jelvényeket jogosulatlanul rongál, megsemmisít, elvisz vagy más helyre átesz, a mennyiben az általa okozott kár 60 koronát meg nem halad (94. §. a);

a ki jogos zálogolást meghiusítani törekszik (94. §. c);

a ki mezei közös dűlő utat jogosulatlanul megszukít, más felé irányít, elszánt vagy megrongál (94. §. d);

a ki apa-állatot tenyészigazolvány megszerzése nélkül másoknak tenyésztési célokra átenged, vagy a ki ilyen állatot más nemű állatokkal együtt a közös legelőre kihajt (94. §. d);

a ki a vetésforgóra és legeltetésre nézve megállapított rendelkezéseket nem tartja meg (94. §. i);

a ki nem arankamentes luczerna vagy lóheremagot termelés céljából forgalomba hoz (94. §. k);

a ki kendert vagy lent nem a hatóság által kijelölt helyen és megállapított módozatok mellett áztat (94. §. l);

a ki állatokat felügyelet nélkül legeltet (95. §. b)

a ki közös vagy községi legelőkön és oly határokon vagy határrészekén, hol a nyomásos gazdálkodás van

elfogadva, engedély nélkül külön esordákban, csürhékben és ménesekben legeltet (95. §. c);

a ki a közutakon, köztereken vagy utcákon levő szeder (eper) fákról selyemtenyészési célra a lombzedést jogtalanul megakadályozza vagy a lombot megfertőztetés által selyemtenyészési célra használhatatlanná teszi (95. §. d);

a ki a káros állatokat, illetőleg növényeket a hatóság figyelmeztetése daczára a kitűzött határidő alatt irtani elmulasztja (95. §. k);

a ki a homok, agyag, kő, mész és egyéb gödröket vagy kutakat bekeríteni a hatóság utasítása ellenére elmulasztja (95. §. l);

a ki parancsoló szükség nélkül a rábizott állatokat kellő felügyelet nélkül hagyja (95. §. m);

a ki a hasznos madarakat pusztítja, azoknak fészkeit és tojásait, fiat elszedi, vagy azokat hatósági engedély nélkül forgalomba hozza (95. §. o);

a ki a rothadásos méh törzseit a baj felismerése után azonnal meg nem semmisíti (95. §. p);

a ki saját területén bárminemű döglött állatot tudva elásatlanul hagy, vagy bármely más területen elásott döglött állatot jogosulatlanul kiás (95. §. r);

Ezek azok a mezőrendőri kihágások, melyekben hivatalból fel kell lépni a csendőrnek is, másnak is, s meg kell tenni a feljelentést . . .

Szabadalom bitortás.

A ki a szabadalom tulajdonosának engedélye nélkül valamely szabadalom tárgyát előállítja, forgalomba hozza vagy tiltott módon használja úgy, hogy ez által a szabadalom tulajdonosának a törvényben gyökerező jogait

sérti: a szabadalom bitortlás kihágását követi el, mely csak a sértett fél indítványára üldözhető. (1895. évi XXXVII. törvényczikk 49. és 50. §.)

Mezőgazdasági kihágások.

Mezőgazdasági kihágást követ el és csak a sértett fél indítványára büntethető (1898. évi II. tez. 67. §.):

a ki a munkaadó kötelességeire vonatkozó rendelkezést ezen törvénynek megszegi (60. §.);

a ki a munkás vagy napszámos, a ki a munkahelyén önként meg nem jelen, vagy a munkát meg nem kezdi, szakadatlanul nem folytatja vagy rosszul teljesíti, — a munkahelyén a szerződés ellenére munkaeszközök, vagy segéd munkások nélkül jelenik meg (62. §.);

a ki ennek a törvénynek a munkás és napszámos kötelességére vonatkozó rendelkezését megszegi (63. §.);

a ki más által elszegődtetett munkást vagy napszámóst azon időtartam alatt, melyben annak más munkaadóval kötött szerződését kellene teljesítenie, e körülményt tudva felfogad előnyösebb ígéretek által munkaadójától elcsábítani törekszik (64. §. a).

Kubikolási kihágások.

«A vizimunkálatoknál, az ut és vasutépítésnél alkalmazott napszámosokat és munkásokat» köznyelven csak kubikosoknak, munkájukat kubikolásnak nevezik. Maradjunk meg e népszerű elnevezés mellett.

Ezekről az 1899. évi XLI. törvényczikk rendelkezik.

E rendelkezések szerint a kubikolásnál felmerülő kihágások egy része miatt csak a sértett fél indítványára tehető folyamatba az eljárás. (35. §.)

Ezeket csak a sértett fél indítványára üldözhető kihágásokat az követi el:

a ki a szerződésben a munkások egyetemleges kötelezettségét állapítja meg, habár a munkások nem közös munkatérben közösen teljesítendő munkára vállalkoznak. (5. §.)

a ki mint munkaadó (megbízott) előleg vagy kölcsön címén a szerződésben meghatározott munkabér mellett két heti valószínű keresetnél nagyobb összeget ad (6. §.);

a ki nem foglalja írásba a munkaszerződést, habár a munka nem a munkások lakhelyén teljesítendő vagy a munkához tiznél több munkás alkalmaztatik (7. §.);

a ki mint munkaadó a szerződés egyik példányát a munkások megbizottjának át nem adja, azt az aláírások keltétől számított három nap alatt az elsőfoku közigazgatási hatósághoz (szolgabíró, rendőrkapitány) be nem terjeszti (10. §.);

a ki mint munkaadó, a munkabér kijelölése előtt átveszi a munkásigazolványát (11. §.);

a ki a munkaszerződést nem tartja meg (13. §.);

a ki a munkaadó által adott szállítási költséget, előleget eltávoztása előtt megteríteni, vagy e szerződésben meghatározott egységár szerint ledolgozni nem akarja (16. §.);

az a munkás, a ki a miatt akarja felbontani szerződését, mert a munkaadó azt egy vagy több munkással szemben felbontotta, — viszont az a munkaadó, a ki a miatt, mert egy munkással szemben szerződésfelbontási ok forog fenn, a többi munkással szemben is felbontja a szerződést (26. §.);

a munkaadónak az a megbizottja, a ki magának a munkásoktól szerződötetésükért anyagi előnyöket köt ki vagy ilyen előnyöket elfogad (33. §. a);

a ki a munkásokat a munka minősége, a bérfeltételek, a kereseti viszonyok felől a valóságnak meg nem felelő közlések vagy alaptalan ígéretekkel szándékosan megtevésztli. (33. §. b);

a ki más által felfogadott munkást vagy napszámost, e körülményt tudva, ugyanegy időre felfogad, vagy munkaadójától elcsábít (33. §. d);

az a munkás, a ki ugyanegy időre két vagy több munkaadóhoz szegődik el (34. §. első bekezdés);

az a munkás, aki a megjelölt időben, módon és helyen, a munkahelyen meg nem jelenik, a munkát nem teljesíti. (14. §.)

Erdőmunkásokra vonatkozó kihágások.

A kik a fatermelésnél, erdei termékek szállításánál és azzal kapcsolatos munkálatoknál, valamint az erdőgazdaság egyéb munkálatainál munkateljesítésére mint napszámosok vagy munkások szerződnek: erdőmunkásoknak neveztetnek.

Ezekről az 1900. évi XXVIII. törvényzikk intézkedik.

Az ezekre vonatkozó kihágások egy része miatt csak a sértett fél indítványára tehető folyamatba a kihágási eljárás.

A sértett fél indítványára üldözhető kihágást e törvény értelmében (44. §.) az követi el:

a ki a szerződésben a munkások egyetemleges kötelezettségét állapítja meg, habár a munkások nem közös munkatérben közösen teljesítendő munkára vállalkoztak (4. §.);

az a munkaadó, a ki előleg vagy kölcsön címén többet ad a munkásnak, mint a mennyit ez a szerződésben meghatározott munkabér mellett két hét alatt valószínűleg megkereshet (5. §.);

az a munkaadó, a ki a szerződés egyik példányát a munkások megbizottjának át nem adja vagy az egy példányban készített szerződést az aláírás keltétől számított három nap alatt az elsőfoku közigazgatási hatósághoz be nem adja (9. §.);

a ki a munkás-igazolványt a munkahelyen való megjelenés előtt átveszi (10. §.);

a ki a szerződésben vállalt kötelezettségét nem teljesíti (12. §.);

a ki a szerződés felbontása iránti szándékáról a másik felet három nap alatt szóval, vagy ajánlott levélben nem értesíti (23. §.);

az a munkás, a ki a miatt bontja fel a szerződést, mert a munkaadó egy vagy több munkással szemben a szerződést felbontotta, viszont az a munkaadó, a ki a miatt bontja fel a szerződést a többi munkásokkal, mert egy vagy több munkással szemben annak felbontására oka volt (24. §.);

az a munkás, a ki felfogadáskor munkásigazolványát a felfogadónak át nem adja, — viszont az a munkaadót a ki a munkásigazolványt a munka befejeztével a munkásnak visszaadni nem akarja (27. §.);

a ki a munkaidejére nézve a törvényes időt nem tartja meg (28. §.);

a ki a munka teljesítése körüli kötelezettségeket nem teljesíti (29. §.);

az a napszámos, a ki legalább egy havi időre fogadtatván fel a kikötött munkát megakasztó körülmény beálltával más gazdasági munkát teljesíteni nem akar (30. §.);

az a munkaadó, vagy megbizottja, ki a szerződést megszegi (31. §.);

az a munkaadó, a ki a napszámos munkabérét az okozott kár értékén felül más czímen fennálló követelésének fedezésére visszatartja (33. §.);

az a munkaadó megbizottja, a ki magának a munkásoktól szerződöttesükért anyagi előnyöket köt ki, vagy ilyen előnyöket elfogad, s a munkásokat a munka minősége, a bérfeltételek, a kereseti viszonyok felől a valóságnak meg nem felel közlésekkel vagy alaptalan ígéretekkel szándékosan megtéveszti: (42. §.)

a ki a más által felfogadott munkást vagy napszámost, e körülményt tudva, ugyanegy időre felfogad, vagy a munkaadójától elesébit (42. §.);

az a munkás vagy napszámos, a ki ugyan egy időre két vagy több munkaadóhoz szerződik el, — a ki szerződésszerű köteletségét nem teljesíti (42. §.);

Dohány-kertészekre vonatkozó kihágások.

A dohánytermelők és dohánykertészek közötti jogviszonyok szabályozásáról az 1900. évi XXIX. tcz. szól. Az ebben elő forduló kihágások miatt némely esetben csak a sértett fél indítványára tehető folyamatba a kihágási eljárás. (33. §.)

Ezeket a sértett fél indítványára üldözhető kihágásokat elköveti:

az a termelő, a ki — abban az esetben, ha a munkálát megkezdésének időpontja a szerződésben kitéve nincs — a dohánykertészt a megkezdés előtt legalább három nappal szóval vagy írásban a megjelenésre fel nem hívja, a termelésre előkészített területet ki nem jelöli, a dohánykertész járandóságait idejében ki nem szolgáltatja, a szerződéses viszony megszűntekor az igazolványt a dohánykertésznek három nap alatt át nem

adja s a késelem minden napjára napszáméért nem fizet (13. §.);

az a termelő, a ki a dohánykertésze járandóságát szeszes italokkal fizeti, járandóságát magánkövetelésre levonja, azt az általa kijelölt helyen való vásárlásra utasítja, az adott előleg kölcsön után kamatot szed, vagy váltót vesz (16. §.);

az a termelő, a ki a dohánykertésznek az ő járandósága terhére adott czikkek árát nagyobb összegben számítja fel, mint a mennyi annak piaczi ára a legközelebb eső piacon az átadáskor volt (17. §.);

az a termelő, a ki a dohánytermelése beváltási árának folyósítása után legkésőbb 15 nap alatt, vagy a szerződés megszűnésekor a dohánykertészszel írásban el nem számol (18. §.);

az a termelő, a ki a dohánykertész igazolványába a szükséges bejegyzéseket nem eszközli (19. §.);

az a termelő, a ki a dohánykertész részére haszonbérbe átengedett ingatlanaiért az azon vidéken szokásos ellenszolgáltatásnál aránytalanul nagyobbat köt ki (31. §.);

az a dohánykertész, a ki a szerződészerü köteleességeit nem teljesíti. (32., 14., 13. §.)

*

Ime! elmondtam a magánvád eseteit. Ha némely részével, különösen a kihágási esetek felsorolásával hosszasan foglalkoztam, annak a törvénynek homályossága és sok helyen rendszertelen összeállítása az oka, és mert ezek egy része a Szolgálati utasításban fel nem található.

Épen ennek lehetne tulajdonítani azt is, ha valami magánvadás dolog elkerülte volna a figyelmemet.

Ezekben a magánvadás esetekben tehát nem szabad addig nyomozást kezdeni, míg a sértett vagy károsult ez iránt panaszt nem tesz, míg minden más esetben azért csendőr a csendőr, hogy őre legyen ne csak a csendnek és rendnek, hanem minden törvénynek is.